

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ
Vedic Literature of Ancient India

ଅଥର୍ବବେଦ

(अथर्ववेद / Atharvaveda)

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ପ୍ରାଚୀନ ଭାରତୀୟ ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟ
Vedic Literature of Ancient India

ଅଧର୍ବବେଦ

ଶୌନକ ସଂହିତା

(शौनक संहिता)
(Shaunaka Samhitaa)

ସଂପାଦନ - ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

Editor – Prakash Pradhan

ଭାଷା - ସଂସ୍କୃତ-ଓଡ଼ିଆ

Language – Sanskrit - Odia

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (Proofreading by)

ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ

ସଂପାଦନା

prakash@scholarshoppe.com

ଶୁଦ୍ଧିକରଣ

ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋଚନ ପଣ୍ଡା

ଜିଲ୍ଲା ଅଧ୍ୟକ୍ଷ, ବୈଦିକ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିଷଦ,
ସମ୍ବଲପୁର, ଓଡ଼ିଶା

klpandajsg@gmail.com

ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ପଣ୍ଡା

ପ୍ରଧାନ ଅଧ୍ୟାପକ,
ନବଜୀବନ ବେଦ ବିଦ୍ୟାଳୟ, ମଦନମୋହନପୁର
ବ୍ରହ୍ମପୁର, ଗଞ୍ଜାମ, ଓଡ଼ିଶା

ପୂର୍ବାଭାଷ

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ

ମାତୃପିତୃଭ୍ୟାଂ ନମଃ ।

ସର୍ବଭ୍ୟୋ ଗୁରୁଭ୍ୟୋ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ମହାଗଣପତୟେ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ସରସ୍ୱତ୍ୟେ ନମଃ ।

ସର୍ବଭ୍ୟୋ ଦେବେଭ୍ୟୋ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ବେଦାୟ ନମଃ ।

ଶ୍ରୀ ବେଦପୁରୁଷାୟ ନମଃ ।

୧୩ ଜୁଲାଇ ୨୦୨୨, ବ୍ୟାସ ପୂର୍ଣ୍ଣିମା, ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ବେଦମାନଙ୍କର ରୂପାନ୍ତର ସୃଷ୍ଟିକାରେ ଏହା ମୋର ଷର୍ଥ ପ୍ରକଳ୍ପ । "ଉକ୍-ବେଦ", ଯଜୁର୍ବେଦ, ଓ "୧୦୮ ଉପନିଷଦ" ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ରୂପାନ୍ତର କରିବା ପରେ, ପାଠକ ଓ ଶୁଭେଚ୍ଛୁମାନଙ୍କ ଅନୁରୋଧ କ୍ରମେ "ଅଥର୍ବବେଦ" ଓ "ସାମବେଦ"କୁ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ରୂପାନ୍ତର କରିବା ପ୍ରକଳ୍ପ ହାତକୁ ନେଲି, ଓ ଏହା ଉପରେ ଗବେଷଣା ତଥା କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ଲାଗିପଡ଼ିଲି । ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପର ପ୍ରଥମ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ "ଅଥର୍ବବେଦ " ସମାପନ କରିବାର ନିଷ୍ପତ୍ତି ନେଇ କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି । ସେଥିପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ "ଶୌନକ ସଂହିତା"କୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ରୂପାନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭ କରିଦେଲି । ଅନେକଦିନ କାର୍ଯ୍ୟକରିବା ପରେ "ଶୌନକ ସଂହିତା"ର ରୂପାନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା । ଏହି ପ୍ରକଳ୍ପର ୨ୟ ପର୍ଯ୍ୟାୟରେ "ସାମବେଦ"କୁ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ରୂପାନ୍ତର କାର୍ଯ୍ୟ ଆରମ୍ଭକରି, ଏହାର ଉପଲବ୍ଧ "କୌଥୁମ ସଂହିତା"ଙ୍କର ରୂପାନ୍ତର ମଧ୍ୟ ଶେଷ ହେଲା । ଏହି ସଂସ୍କରଣର ବିଶେଷତ୍ୱ ଏହା ଯେ, ଏଥିରେ ପ୍ରତ୍ୟେକ ମନ୍ତ୍ରର ଋଷି, ଦେବତା ଓ ଛନ୍ଦ ନିର୍ଣ୍ଣୟ କରିବାରେ ବହୁ ପରିଶ୍ରମପୂର୍ବକ କାର୍ଯ୍ୟ କରାଯାଇଅଛି, ତଥା ଅନ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥ୍ୟ ମାନଙ୍କର ସୂଚନା ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଇଛି । ଏହି ସଂସ୍କରଣରେ ଯେଉଁ ସବୁ ବିଶେଷତ୍ୱ ରହିଛି, ସେମାନଙ୍କର ସ୍ୱଳ୍ପ ବିବରଣୀ ଆଗାମୀ ପୃଷ୍ଠାରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

ଏହି ରୂପାନ୍ତରଣରେ ୧୯୫୪ ମସିହାର ଏକ ପୁରୁଣା ପୁସ୍ତକ "ଅଥର୍ବବେଦ - ଶୌନକ ସଂହିତା"କୁ ଆଧାର ରୂପେ ନିଆଯାଇଛି, ତଥା ଅନ୍ୟ ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ସୂତ୍ରମାନଙ୍କୁ ନେଇ ଏହି ସଂସ୍କରଣର ସମାପନ କରାଯାଇଛି । ସମସ୍ତ ସୂତ୍ରର ସୂଚନା ତଳେ "ସୂତ୍ର ସୂଚନା" ଦିଆଯାଇଛି ।

ଏହି ରୂପାନ୍ତରଣରେ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ସ୍ୱର (ଉଦାତ୍ତ, ଅନୁଦାତ୍ତ, ସ୍ୱରିତ ଇତ୍ୟାଦି) ମାନଙ୍କର ଶଂକେତ ବା ଚିହ୍ନ ଦିଆଯାଇନାହିଁ । ଏହାର କାରଣ ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ସେ ପ୍ରକାର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ବ୍ୟବସ୍ଥା ନାହିଁ । ତଥାପି ଏହା ଉପରେ ଗବେଷଣା ଜାରି ରହିଛି, ହୋଇପାରେ ଏହାର ପରବର୍ତ୍ତୀ ସଂସ୍କରଣରେ ଏହା ଉପଲବ୍ଧ ହେବ । ଖେବ ସାଇଟରେ ସମସ୍ତ ଶ୍ଳୋକ ବା ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କର ସ୍ୱରାବୃତ୍ତି ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି, ପାଠକମାନେ ଏହାକୁ ଶୁଣି ପାରିବେ ବା ଅଭ୍ୟାସ କରିପାରିବେ ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ଓଡ଼ିଆ ଲିପିରେ ରୂପାନ୍ତର ସରିବା ପରେ, ଏହା ଠିକ୍ ରେ ରୂପାନ୍ତର ହେଲା କି ନାହିଁ, ତାହାର ଶୁଦ୍ଧିକରଣ (ପ୍ରୁଫ୍-ରିଡିଙ୍ଗ୍) ଆବଶ୍ୟକ ଥିଲା । ଏଥିପାଇଁ ମୂଳ ଦସ୍ତାବେଜ ସଙ୍ଗରେ ରୂପାନ୍ତରୀତ ଦସ୍ତାବେଜର ଯାଞ୍ଚ କରିବାପାଇଁ, ୨ଜଣ ଅଲଗା ଅଲଗା ଶୁଦ୍ଧିକରଣ କାର୍ଯ୍ୟରେ ଲାଗିଥିଲେ । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ "ଶ୍ରୀ ଗଙ୍ଗାଧର ପଣ୍ଡା (ଅଥର୍ବବେଦୀ)" ଓ "ଶ୍ରୀ କମଳ ଲୋତନ ପଣ୍ଡା" ମୁଖ୍ୟରୂପେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିଥିଲେ । ମୁଁ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଭାବେ ସମସ୍ତ ଯୋଗଦାନକାରୀ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ କୃତଜ୍ଞତା ବ୍ୟକ୍ତ କରୁଛି । ତାଙ୍କର ଉପଦେଷ, ମାର୍ଗଦର୍ଶନ ଓ ସୁଧାରୀକରଣ ସର୍ବଦା ଅବିସ୍ମରଣୀୟ ରହିବ ।

ଶେଷରେ ସମସ୍ତଙ୍କ ଯୋଗଦାନ ପାଇଁ ଏହି ପବିତ୍ରଗ୍ରନ୍ଥ "ଅଥର୍ବବେଦ ଓଡ଼ିଆରେ" ପ୍ରସ୍ତୁତ ହୋଇପାରିଛି । ଆଶାକରୁଛି ଏହା ସମସ୍ତ ଓଡ଼ିଆ ଭାଷା ଭାଷୀ ବେଦଲିପୁ ଜନମାନଙ୍କ କାମରେ ଆସିବ ଓ ଏହାକୁ ଭବିଷ୍ୟତ ପିଢ଼ି ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ପହଞ୍ଚାଇ ଭାରତର ସଂସ୍କୃତି ଓ ପରମ୍ପରାକୁ ବଜାୟ ରଖିବେ ।

ତାରିଖ - ୩୦.୦୮.୨୦୨୩

ରକ୍ଷାବନ୍ଧନ

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ,

ସଂପାଦକ,

ସଂସାରଫଳ, ପଟ୍ଟାମୁଣ୍ଡାଇ, କେନ୍ଦ୍ରାପଡ଼ା, ଓଡ଼ିଶା, ଭାରତ ।

ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥିତି - ଚେନ୍ନାଇ, ତାମିଲନାଡୁ, ଭାରତ ।

ଉତ୍ସର୍ଗ

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ "ଅଥର୍ବବେଦ ଓଡ଼ିଆରେ" ଓଡ଼ିଆ ଭାଷୀ ସମସ୍ତ ଜନସାଧାରଣଙ୍କ ସେବାରେ ଓ
ସାର୍ବଜନୀନ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରସାର ନିମନ୍ତେ ଉତ୍ସର୍ଗ କରୁଛି ।

ବଶମ୍ଭଦ

ସଂପାଦକ

ନିବେଦନ

ଏହି ଗ୍ରନ୍ଥ "ଅଥର୍ବବେଦ ଓଡ଼ିଆରେ" ଟି ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ପଠନ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ତିଆରି କରାଯାଇଛି ଓ ଏହା
ସମସ୍ତଙ୍କୁ ଡିଜିଟାଲରୂପରେ ମୁକ୍ତ ଉପଲବ୍ଧ ହେବ । ଏହାର କୌଣସି ବ୍ୟାପାରୀକରଣ ନ କରିବାକୁ
ଅନୁରୋଧ । ଯଦି କେହି ଏହାର ପ୍ରକାଶନ କରିବାକୁ ଚାହୁଁଛନ୍ତି, ସଂପାଦକଙ୍କ ସହିତ ଯୋଗାଯୋଗ
କରିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଏହି ଓଡ଼ିଆ ରୂପାନ୍ତରିତକୁ ଆମ ଜ୍ଞାନ ଅବଧିରେ, ଧ୍ୟାନ ପୂର୍ବକ, ସମସ୍ତ ସାବଧାନ ଓ ଯତ୍ନର
ସହିତ ରୂପାନ୍ତର କରାଯାଇଛି । ତଥାପି, ଏଥିରେ ଭୁଲ ବା ତ୍ରୁଟି ରହିଥାଇ ପାରେ । ତେଣୁ କୃପାଳୁ
ପାଠକ, କ୍ଷମା କରିବା ସଙ୍ଗେ ସଙ୍ଗେ, ସଂପାଦକଙ୍କ ଦୃଷ୍ଟି ଗୋଚରକୁ ଆଣିବାକୁ ଅନୁରୋଧ ।

ଶ୍ରୀ ପ୍ରକାଶ ପ୍ରଧାନ,

ସଂପାଦକ,

ଅଥର୍ବବେଦ

ଇତିହାସକାରମାନଙ୍କ ଅନୁସାରେ ବେଦର ବିଭାଜନ ‘ତ୍ରେତୟା ଯୁଗ’ର ଆରମ୍ଭରୁ ଚେଷ୍ଟା କରାଯାଇଥିଲା । ମୁନିଋଷିମାନଙ୍କୁ ପ୍ରକଟିତ ହୋଇଥିବା "ବେଦତ୍ରୟୀ ମନ୍ତ୍ର" ସମୁହ ଅନେକ ଥିଲା, ସେଥିପାଇଁ ତାହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଓ ମହତ୍ତ୍ୱ ଅନୁସାରେ ବିଭାଜନ କରିବାପାଇଁ ଟଙ୍କଣ "ଋତ୍ବିକ"ଙ୍କୁ ଦାୟୀତ୍ୱ ଦିଆଗଲା । ସେମାନେ ହେଲେ - 'ହୋତା', 'ଅଧ୍ୱର୍ଯୁ', 'ଉଦ୍ୱାତା' ଓ 'ବ୍ରହ୍ମ' । ଏଥିପାଇଁ 'ହୋତା'ଙ୍କୁ ଋକ୍ ମନ୍ତ୍ର, 'ଅଧ୍ୱର୍ଯୁ'ଙ୍କୁ ଯଜୁର୍ ମନ୍ତ୍ର, 'ଉଦ୍ୱାତା'ଙ୍କୁ ସାମନ୍ତ ଋକ୍ ମନ୍ତ୍ର ଉଚ୍ଚାରଣର ଦାୟୀତ୍ୱ ଦିଆଗଲା, କିନ୍ତୁ ଚତୁର୍ଥ ଋତ୍ବିକ୍ 'ବ୍ରହ୍ମ' ସିଧା ସଳଖ ଭାବରେ କୌଣସି 'ବେଦତ୍ରୟୀ' ମନ୍ତ୍ର ସହିତ ସଂଶ୍ଳିଷ୍ଟ ନଥିଲେ, ତାଙ୍କୁ ସେହି ଗାନ୍ଧର୍ବ ଋତ୍ବିକ୍ ମାନଙ୍କର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାର ଦାୟୀତ୍ୱ ଦିଆଗଲା ।

ଏହି ପ୍ରକ୍ରିୟା ଚାଲୁଥିବା ବେଳେ, ସେମାନେ କିଛି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମନ୍ତ୍ର 'ଅଥର୍ବଣ' ଋଷି ଓ 'ଅଙ୍ଗିରସ' ଋଷିଙ୍କ ଠାରୁ ପାଇଲେ । ସେ ମନ୍ତ୍ରସମୁହ ଶାନ୍ତି ଓ ଅଖଣ୍ଡତା ରଖିବା, ଦୁଷ୍ଟାତ୍ମା ମାନଙ୍କର ଦୁଷ୍ଟ ଶକ୍ତିର ନିବାରଣ, ସାମାଜିକ ରିତି, ଭେଷଜ ବିଦ୍ୟା, ଓ ଶତ୍ରୁ ଜୟ ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଆଧାରିତ ଥିଲା । ସେସବୁ ମନ୍ତ୍ରସମୁହକୁ ନେଇ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ଭିତ୍ତିଭୂମି ସ୍ଥାପନ ଆରମ୍ଭ କରାଯାଇଥିଲା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଋତ୍ବିକ୍ "ବ୍ରହ୍ମ" ଏହିସବୁ ମନ୍ତ୍ରସମୁହର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରିବାର ଦାୟୀତ୍ୱ ନେଲେ ଓ ଏହାର ପ୍ରସାର କରିବାରେ ଯୋଗଦାନ ଦେଲେ ।

ଦ୍ୱାପରଯୁଗରେ "ବେଦବ୍ୟାସ" ବେଦ ବିଭାଜନକୁ ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ କରିଥିଲେ । ସେ, ଏହି ବିଭାଜନ ପାଇଁ ମୁଖ୍ୟତଃ ୨ଟି ପଦ୍ଧତିର ସାହାଯ୍ୟ ନେଇଥିଲେ, ଯଥା, ସାହିତ୍ୟିକ ଓ ଶ୍ରୌତଯଜ୍ଞକର୍ମ । ତେଣୁ ମନ୍ତ୍ରସମୁହର ଲକ୍ଷଣ ଅନୁସାରେ, ସାହିତ୍ୟିକ (ପଦ୍ୟ, ଗଦ୍ୟ ଓ ସଂଗୀତ) ଓ ଶ୍ରୌତଯଜ୍ଞକର୍ମ (ମୁଖ୍ୟତଃ ବିଷୟବସ୍ତୁ) ପଦ୍ଧତିରେ ବିଭାଜନ କରିଥିଲେ । ପଦ୍ୟରେ 'ଋକ୍-ବେଦ'କୁ, ଗଦ୍ୟରେ 'ଯଜୁର୍ବେଦ'କୁ, ସଂଗୀତରେ 'ସାମବେଦ'କୁ ବିଭକ୍ତ କରିଥିଲେ । ଏହାପରେ ଅବଶିଷ୍ଟ ମନ୍ତ୍ରମାନଙ୍କୁ କେବଳ ବିଷୟବସ୍ତୁକୁ ପ୍ରାଧାନ୍ୟ ଦେଇ ଗୋଟିଏ ଭାଗ କରିଥିଲେ, ଯାହା "ଅଥର୍ବବେଦ" ନାମରେ ପରିଚିତ

ହେଲା । ସେଇଥିପାଇଁ କେବଳ "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ମନ୍ତ୍ରସମୂହର ୩ ପ୍ରକାରର ଲକ୍ଷଣ, ଅର୍ଥାତ ପଦ୍ୟ, ଗଦ୍ୟ, ଓ ସଂଗୀତ ମିଳିଥାଏ ।

ଏହା କୁହାଯାଏ ଯେ, ଏହି ମନ୍ତ୍ରସମୂହ ମଧ୍ୟରେ ମହର୍ଷି "ଅଥର୍ବଣ"ଙ୍କର ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର (୨୭୧୭) ଥିବାରୁ, ଏହାର ନାମ "ଅଥର୍ବବେଦ" ରଖାଯାଇଥିଲା । "ଅଥର୍ବବେଦ" ମଧ୍ୟ ଅନ୍ୟ ନାମ-ମାନଙ୍କରେ ପରିଚିତ, ଯଥା, - ଅଥର୍ବବେଦ, ଅଥର୍ବାଙ୍ଗିରୋବେଦ, ବ୍ରହ୍ମବେଦ, ଭିଷଗ୍-ବେଦ, ଓ କ୍ଷାତ୍ରବେଦ ।

ଅଥର୍ବବେଦ – ପାଣିନିଙ୍କ ଧାତୁପାଠରେ "ଅର୍ବ"ର ଅର୍ଥ ହିଂସା ବା ହିଂସା ସଂବନ୍ଧୀୟ କର୍ମ । ତେଣୁ ଏହାର ପ୍ରତିକୂଳ ଅର୍ଥରେ ଏହା "ଅଥର୍ବ", ଅର୍ଥାତ ଅହିଂସା ବା ଶାନ୍ତି ଓ ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମ ଅଟେ । "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ବିଷୟବସ୍ତୁ ଏହାକୁ ପ୍ରମାଣ କରିଥାଏ, ସେହିଥିପାଇଁ ଏହି ବେଦର ନାମ "ଅଥର୍ବବେଦ" ଅଟେ ।

ଅଥର୍ବାଙ୍ଗିରୋବେଦ – "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର ମହର୍ଷି "ଅଥର୍ବଣ" ଓ "ଅଙ୍ଗିରସ"ଙ୍କର ଥିବାରୁ, ଏହାକୁ "ଅଥର୍ବାଙ୍ଗିରୋବେଦ" କୁହାଯାଏ । ଏହାର ଉଲ୍ଲେଖ୍ୟ "ଅଥର୍ବବେଦ", "ମହାଭାରତ", "ମନୁସ୍ମୃତି", "ଯଜୁରବିଜ୍ଞାନସ୍ମୃତି" ଓ "ଐଶାନ୍ୟସ୍ମୃତି" ଇତ୍ୟାଦି ଗ୍ରନ୍ଥ ମାନଙ୍କରେ ରହିଅଛି ।

ବ୍ରହ୍ମବେଦ – "ବ୍ରହ୍ମା" ନାମକ 'ଉଦ୍ଭିକ' (ଉପରେ ଆଲୋଚିତ) ଏହାର 'ଶ୍ରୌତଯଜ୍ଞକର୍ମ' ପ୍ରତିପାଦନ କରିଥିଲେ ବୋଲି ଏହାକୁ "ବ୍ରହ୍ମବେଦ" କୁହାଯାଏ । ଆଉଏକ କାରଣ, ଏଥିରେ ଅଧିକାଂଶ ମନ୍ତ୍ର "ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ଚିନ୍ତନ" ବିଷୟରେ ଥିବାରୁ, ଏହା "ବ୍ରହ୍ମବେଦ" ନାମରେ ଜଣା ।

ଭିଷଗ୍-ବେଦ – "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ଅନେକ ରୋଗ ଓ ତାହାର ଔଷଧ ବିଷୟରେ ଉଲ୍ଲେଖ୍ୟ ରହିଅଛି, ସେଥିପାଇଁ ଏହା "ଭିଷଗ୍-ବେଦ" ନାମରେ ମଧ୍ୟ ଜଣା ।

କ୍ଷାତ୍ରବେଦ – "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ସ୍ୱରାଜ୍ୟ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ରାଜକର୍ମ ସଂବନ୍ଧୀତ ଅନେକ ସୁକ୍ତ ସମୂହ ରହିଅଛି, ତଥା ଏଥିରୁ ରାଜନୈତିକ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ମିଳିଥାଏ, ସେଇଥିପାଇଁ ଏହା "କ୍ଷାତ୍ରବେଦ" ନାମରେ ମଧ୍ୟ ଜଣା ।

ଅଥର୍ବବେଦ ବିଷୟବସ୍ତୁ

"ଅଥର୍ବବେଦ"କୁ ସାମାଜିକରୀତି କାଣ୍ଡ କୁହାଯାଏ, ତେଣୁ ଏଥିରେ ବ୍ୟକ୍ତିଗତ ଓ ସାମାଜିକ ଶାନ୍ତି ତଥା ରକ୍ଷା ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ଅନେକ ମନ୍ତ୍ର ଓ କର୍ମ ରହିଅଛି । ତେଣୁ ଏହାର ବିଷୟବସ୍ତୁଗୁଡ଼ିକ ହେଲେ, ବ୍ରହ୍ମ ତଥା ଦାର୍ଶନୀକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ, ଭୈଷଜ୍ୟ କର୍ମ, ଶାନ୍ତି ତଥା ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମ, ରାଜକର୍ମ, ସାଂମନସ୍ୟକର୍ମ, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଆୟୁଷ୍ୟକର୍ମ ଓ ଅଭିଚାର କର୍ମ ଇତ୍ୟାଦି ।

ବ୍ରହ୍ମ ଓ ଦାର୍ଶନୀକ ସିଦ୍ଧାନ୍ତ

"ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ବିଶେଷରୂପରେ 'ବ୍ରହ୍ମ'ର ବର୍ଣ୍ଣନା କରାଯାଇଛି । ଏହି ବେଦରେ ବ୍ରହ୍ମର ବର୍ଣ୍ଣନା ଯେତେ ବିସ୍ତାର ଓ ସୁସ୍ଥୁତାର ସହିତ କରାଯାଇଛି, ତାହା ଅନ୍ୟ କୌଣସି ବେଦରେ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ ନାହିଁ । ଏହା କହିଲେ ଅତ୍ୟୁକ୍ତି ହେବନାହିଁ ଯେ, 'ଉପନିଷଦ'ରେ ଯେଉଁ ବ୍ରହ୍ମବିଦ୍ୟାର ବିକସିତ ରୂପ ଦେଖିବାକୁ ମିଳେ, ତାହାର ମୂଳ ଏହି "ଅଥର୍ବବେଦ" । ଏହି ବେଦରେ ବିଭିନ୍ନ ଦୃଷ୍ଟିକୋଣରୁ ବ୍ରହ୍ମତ୍ୱର ବିବେଚନା କରାଯାଇଛି, ଯଥା, ବ୍ରହ୍ମ କ'ଣ?, ତାହାର ସ୍ୱରୂପ କ'ଣ?, ତାହାକୁ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାର ସାଧନ କ'ଣ?, ସିଏ ଗୋଟିଏ କିମ୍ବା ଅନେକ?, ତାଙ୍କର ଅନ୍ୟ ଦେବତାମାନଙ୍କ ସହିତ ସଂବନ୍ଧ କ'ଣ?, ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟ ସହିତ ଜୀବାତ୍ମା ଓ ପ୍ରକୃତିର ମଧ୍ୟ ବିବେଚନା କରାଯାଇଛି । ଏଥିରେ ବିରାଟ, ବ୍ରହ୍ମ, ସ୍କନ୍ଦ, ରୋହିତ, ବ୍ରାତ୍ୟ, ଉଲ୍ଲିଷ୍ଠ, ପ୍ରାଣ, ସ୍ୱର୍ଗୋଦନ, ଆଦି ବ୍ରହ୍ମର ବିଭିନ୍ନ ସ୍ୱରୂପମାନଙ୍କର ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା ମିଳିଥାଏ ।

ଏଥିରେ ସଂସାର 'ଜଳ'ରୁ ସୃଷ୍ଟି ବୋଲି କୁହାଯାଇଛି । ପ୍ରାରମ୍ଭରେ ଇଶ୍ୱର ଜଳରେ ମଞ୍ଜି ପକାଇଲେ, ସେଥିରୁ 'ହିରଣ୍ୟଗର୍ଭ'ର ଉତ୍ପତ୍ତି ହେଲା, ଓ ସେଥିରୁ ସୃଷ୍ଟିର ପ୍ରାରମ୍ଭ ହେଲା । (ଅ.ବେ - ୪.୨.୬.୮)

ଭୈଷଜ୍ୟକର୍ମ

"ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ବିଭିନ୍ନ ରୋଗର ଉପଚାର ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଉଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ ସମୁହ ରହିଅଛି । ସେଥିରେ ଥିବା ମନ୍ତ୍ର ସମୁହ ଦ୍ଵାରା ଦେବତାମାନଙ୍କର ଆବାହନ ଓ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଏ । ଏହି ସୂକ୍ଷ୍ମରେ, ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ରୋଗର ନାମ ଓ ତାହାର ନିରାକରଣ ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଔଷଧର ନାମ ମିଳିଥାଏ । ଜଳଚିକିତ୍ସା, ସୂର୍ଯ୍ୟଚିରଣ ଚିକିତ୍ସା, ଓ ମାନସିକ ଚିକିତ୍ସା ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟର ବିସ୍ତୃତ ବର୍ଣ୍ଣନା, ଏହି ବେଦରେ ମିଳିଥାଏ ।

ଶାନ୍ତି ଓ ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମ

ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର କ୍ଷତି, ଆପତ୍ତି ବା ଅବାଞ୍ଚିତ କାର୍ଯ୍ୟକଳାପରୁ ମୁକ୍ତିପାଇବା ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା କର୍ମରୁତିକୁ ଶାନ୍ତିକ-କର୍ମ କୁହନ୍ତି । ଦୁଃସ୍ଵପ୍ନ-ନାସନ, ଦୁଃଶକୁନ-ନିବାରଣ (ମଙ୍ଗଳ) ଇତ୍ୟାଦି ପାଇଁ କରାଯାଉଥିବା ଦେବପ୍ରାର୍ଥନା ଆଦି ସୂକ୍ଷ୍ମ ସମୁହ ଏହି ବେଦର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ । ଐଶ୍ଵର୍ଯ୍ୟ-ପ୍ରାପ୍ତି, ଓ ବିପନ୍ନବୃତ୍ତି (ବିପଦର ଶାନ୍ତି) ପାଇଁ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଉଥିବା ସୂକ୍ଷ୍ମ, ପୌଷ୍ଟିକ କର୍ମର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟନ୍ତି, ଯେପରିକି ପୁଷ୍ଟିବର୍ଦ୍ଧକ, ମଣିବନ୍ଧନ, ଓ ଦେବ-ପ୍ରାର୍ଥନା ଇତ୍ୟାଦି ।

ରାଜକର୍ମ (ରାଜନୀତି)

"ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ରାଜନୈତିକ ବିଷୟର ବିସ୍ତାର ଭାବରେ ଉଲ୍ଲେଖ୍ୟ ରହିଅଛି । ରାଜା କିଭଳି ହେବା ଦରକାର ?, ରାଜା ଓ ପ୍ରଜାଙ୍କର କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ଶାସନର ପ୍ରକାର, ରାଜାଙ୍କର ନିର୍ବାଚନ ଓ ରାଜାଭିଷେକ, ରାଜାଙ୍କର ଅଧିକାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ, ସଭା ଓ ସମିତି ତଥା ତା'ର ସ୍ଵରୂପ, ନ୍ୟାୟ ଓ ଦଣ୍ଡବିଧାନ, ସେନା ଓ ସେନାପତି, ସୈନିକର ପ୍ରକାର ଓ ତାଙ୍କର କାର୍ଯ୍ୟ, ସୈନିକର ଶିକ୍ଷା, ଅସ୍ତ୍ରଶସ୍ତ୍ର, ଯୁଦ୍ଧର ସ୍ଵରୂପ, ଶତ୍ରୁ-ନାଶନ, ଓ ବିଜୟ ପ୍ରାପ୍ତ କରିବାର ସାଧନ ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ବିଷୟ, ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ ।

ସାଂମନସ୍ୟକର୍ମ

"ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ରାଷ୍ଟ୍ରୀୟ, ସାମାଜିକ, ପାରିବାରିକ, ରାଜନୀତିକ, ତଥା ଧାର୍ମିକ ସାମଞ୍ଜସ୍ୟ ରକ୍ଷା ପାଇଁ ବିଶେଷ ମହତ୍ତ୍ୱ ଦିଆଯାଇଛି, ଓ ପରସ୍ପର ମଧ୍ୟରେ ସୌହାର୍ଦ୍ଦ୍ୟ ସ୍ଥାପନ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ସୁକ୍ତ ସ୍ମରଣ କରିବାର ବିଧାନ ରହିଅଛି ।

ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ (ଆତ୍ମାଲୋଚନା)

ଜ୍ଞାତ-ଅଜ୍ଞାତ ଅବସ୍ଥାରେ ହୋଇଥିବା ବିଭିନ୍ନ ତୃଟିପୂର୍ଣ୍ଣ-କର୍ମ କାରାଣରୁ ଉତ୍ପନ୍ନ ହେଉଥିବା ସଂଭାବିତ ଅନିଷ୍ଟକୁ ଦୂରକରିବା ପାଇଁ କ୍ଷମା-ଅର୍ଚନା, ଦେବ-ପ୍ରାର୍ଥନା, ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ-ହୋମ, ଚାରିତ୍ରିକ ବଦନାମର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଓ ଅଶୁଭ ନକ୍ଷତ୍ରରେ ଜନ୍ମ ହୋଇଥିବା ପିଲାଙ୍କର ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ, ଇତ୍ୟାଦି ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରାୟଶ୍ଚିତ୍ତ ଗୁଡିକର ଉଲ୍ଲେଖ "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ମିଳିଥାଏ ।

ଆୟୁଷ୍ୟକର୍ମ

ସ୍ୱାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ଦୀର୍ଘାୟୁ ପାଇଁ, ଦେବତାଙ୍କ ଉପରେ ବିଶ୍ୱାସରଖି ବିଭିନ୍ନ ସୁକ୍ତ ଦ୍ୱାରା ଦୀର୍ଘାୟୁଷ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ପ୍ରାର୍ଥନା କରାଯାଇଥାଏ । ଏହା ଅତିରିକ୍ତ, ଦୀର୍ଘାୟୁ ପ୍ରାପ୍ତି ପାଇଁ ହସ୍ତ ତଥା ଗଳାରେ ରକ୍ଷାସୂତ୍ର ଓ ମଣି ବାନ୍ଧିବାର ବିଧାନ "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ମିଳିଥାଏ ।

ଅଭିଚାର କର୍ମ

ଦୈତ୍ୟ-ରାକ୍ଷସ ଓ ଶତ୍ରୁ ଇତ୍ୟାଦିଙ୍କ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କରାଯାଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରୟୋଗ ଓ ବିଧିଗୁଡିକ ଏହାର ଅନ୍ତର୍ଗତ ଅଟେ । ମାରଣ, ମୋହନ, ଉଚ୍ଚାଟନ, ବଶୀକରଣ, ଇତ୍ୟାଦିକୁ ଅଭିଚାର କୁହାଯାଏ । "ଅଥର୍ବବେଦ"ରେ ଅଭିଚାରିକ ମନ୍ତ୍ର ବହୁତ କମ ମିଳିଥାଏ ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ବିଷୟ ବିବେଚନାରୁ, ଏହା ଜଣାପଡିଥାଏ ଯେ, ଏଥିରେ ଧର୍ମ, ଅର୍ଥ, କାମ ଓ ମୋକ୍ଷ ରୂପରେ "ପୁରୁଷାର୍ଥଚତୁଷ୍ଟୟ"ର ସମସ୍ତ ଅଙ୍ଗର ବର୍ଣ୍ଣନା ରହିଅଛି । ଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଧର୍ମଦର୍ଶନ, ଆଧ୍ୟାତ୍ମ, ଓ ତତ୍ତ୍ୱମିମାଂସାର ସଂବନ୍ଧୀତ ସମସ୍ତ ତତ୍ତ୍ୱ ଏଥିରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଅଛି ।

ସମାଜଶାସ୍ତ୍ରୀୟ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ରାଜନୀତି, ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର, ଧର୍ମଶାସ୍ତ୍ର, ଓ ଜ୍ଞାନ-ବିଜ୍ଞାନର ଏହା ଏକ ଭଣ୍ଡାର । ସାହିତ୍ୟିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ରସ, ଅଳଂକାର, ଛନ୍ଦ, ଭାବ ଓ ଭଷାର ସୌନ୍ଦର୍ଯ୍ୟ ଏଥିରେ ବିଦ୍ୟମାନ ରହିଅଛି । ବ୍ୟବହାର ଉପଯୋଗିତା ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଭାବାତ୍ମକ ପ୍ରେରଣା, ମନନ-ଚିନ୍ତନ, କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ଉପଦେଶ, ଆଚାରଶିକ୍ଷା, ଓ ନୀତିଶିକ୍ଷା, ଏଥିରେ ଭରିରହିଛି । ସାଂସ୍କୃତିକ ଦୃଷ୍ଟିରୁ, ଏଥିରେ ଭଜ, ମଧ୍ୟମ ଓ ନିମ୍ନ - ଏହି ତିନୋଟି ସ୍ତରର ସ୍ୱରୂପ ପରିଲକ୍ଷିତ ହୁଏ । ଅତଃ, ବିଷୟର ବିବିଧତା, ସ୍ଥୂଳରୁ ସୂକ୍ଷ୍ମତମ ତତ୍ତ୍ୱର ପ୍ରତିପାଦନ, ଓ ଶାସ୍ତ୍ରୀୟତା ସହିତ ବ୍ୟବହାରିକତାର ସମିଶ୍ରଣ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ମୁଖ୍ୟ ବିଶେଷତା ଅଟେ ।

ଅଥର୍ବବେଦ ଶାଖା

ପତଞ୍ଜଳି ମହାଭାଷ୍ୟ ଓ ପୁରାଣ ଅନୁସାରେ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ୯ଟି ଶାଖା ଥିଲା । ସେମାନେ ହେଲେ, (୧) - ପୈଘ୍ଲାଲଦ, (୨) - ତୌଦ, (୩) - ମୌଦ, (୪) - ଶୌନକ, (୫) - ଜାଜଲ, (୬) - ଜଲଦ, (୭) - ବ୍ରହ୍ମବଦ, (୮) - ଦେବଦର୍ଶ, ଓ (୯) - ଚାରଣବୈଦ୍ୟ । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ କେବଳ ୨ଟି ଶାଖାର ଉଦ୍ଧାର ହୋଇପାରିଛି, ଯଥା ଶୌନକ ଓ ପୈଘ୍ଲାଲଦ । ଅନ୍ୟ ଶାଖା ଗୁଡିକ ବିଲୁପ୍ତ ହୋଇଯାଇଛି ।

୧ - ଶୌନକ ଶାଖା ସଂହିତା

"ଶୌନକ ଶାଖା" ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ଭାବରେ ଉଦ୍ଧାର ହୋଇପାରିଛି । ଏହା ପ୍ରସିଦ୍ଧ ଓ ଅଦ୍ୟାବଧି ପ୍ରଚଳିତ । ଏଥିରେ ସମୁଦାୟ ୨୦ଟି କାଣ୍ଡ, ୩୨ଟି ପ୍ରପାଠକ, ୭୩୦ଟି ସୁକ୍ତ ଓ ୫୯୮୭ ମନ୍ତ୍ର ରହିଅଛି । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ, ୧ମ ରୁ ୭ମ କାଣ୍ଡରେ ଛୋଟ ଛୋଟ ମନ୍ତ୍ର ବିଶିଷ୍ଟ ସୁକ୍ତ ସମୂହ ରହିଅଛି । ୮ମ ରୁ ୧୨ଶ କାଣ୍ଡରେ ବଡ଼ ଓ ବିବିଧ ବିଷୟର ସୁକ୍ତ ରହିଅଛି । ୧୩ଶ ରୁ ୨୦ଶ କାଣ୍ଡରେ ଏକରୂପ ବିଷୟ ଓ ବଡ଼ ସୁକ୍ତ ସମୂହ ରହିଅଛି ।

ତଳେ କାଣ୍ଡ ଅନୁସାରେ ସୁକ୍ତ ଓ ବିଷୟର ବିବରଣ, ଟେବୁଲରେ ଦିଆଯାଇଛି ।

କାଣ୍ଡ	ସୂକ୍ତ	ବିଷୟ	ମନ୍ତବ୍ୟ
୧-୭	୪୩୩	ବିଭିନ୍ନ	ସୁଦ୍ରସୂକ୍ତ
୮-୧୧	୩୦	ବିଭିନ୍ନ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୨	୧୨	ପୃଥିବୀ ସୂକ୍ତ, ରାଜନୈତିକ, ଭୌଗଳିକ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୩ ୧୫	୨୪	ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୪	୨	ବିବାହ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୬	୯	ଦୁଃସ୍ୱପ୍ନ-ନାଶନ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୭	୧	ଅଭ୍ୟୁଦୟ ପ୍ରାର୍ଥନା	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୮	୪	ପିତୃମେଧ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୧୯	୭୨	ଭେଷଜ୍ୟ, ରାଷ୍ଟ୍ରବୃଦ୍ଧି, ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ
୨୦	୧୪୩	ସୋମଯଜ୍ଞ, ଇନ୍ଦ୍ର ବୈଷୟିକ	ବଡ଼ସୂକ୍ତ

୨ - ପୈତୃଲାଦ ଶାଖା ସଂହିତା

ଯଦିଓ "ପୈତୃଲାଦ ଶାଖା"ର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଉଦ୍ଧାର ହୋଇପାରିଛି (ସୁରକ୍ଷିତ ତାଳପତ୍ର ପାଣ୍ଡୁଲିପି, ଓଡ଼ିଶାରୁ ମିଳିଛି), କିନ୍ତୁ ଏହାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରଚନା ଲୋକ-ଲୋଚନକୁ ଆସିପାରିନାହିଁ । ତେଣୁ ଏହାର ଆଂଶିକ ବା କିଛି କାଣ୍ଡ ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି, ଏହା ଉପରେ ଅନେକ ବିଦ୍ୱାନ କାର୍ଯ୍ୟ କରୁଛନ୍ତି, ଆଶା କରାଯାଏ, ଏହାର ସଂପୂର୍ଣ୍ଣ ରଚନା ଲୋକ-ଲୋଚନକୁ ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଆସିବ । "ଶୌନକ ଶାଖା" ଓ "ପୈତୃଲାଦ ଶାଖା"ର ବିଷୟବସ୍ତୁ ସମାନ । ଦୁଇଟି ଭିତରେ ପାର୍ଥକ୍ୟ କହିଲେ, ବିଷୟ, ମନ୍ତ୍ର, ଓ କାଣ୍ଡର କ୍ରମ ପ୍ରବନ୍ଧନ, ଆଉ ଏହା ମଧ୍ୟ କୁହାଯାଏ ଯେ, "ପୈତୃଲାଦ ଶାଖା"ର ବୈଷୟିକ ବର୍ଣ୍ଣନ, "ଶୌନକ ଶାଖା" ଠାରୁ ତୁଳନାତ୍ମକ ବିସ୍ତୃତ ଓ ନିପୁଣ, ତଥା ବୟସରେ ପୁରୁଣା ।

ଅଧର୍ବବେଦ ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆରଣ୍ୟକ, ଉପନିଷଦ, କଳ୍ପସୂତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ

ଉଭୟ ଅଧର୍ବବେଦୀୟ ଶାଖାମାନଙ୍କର ଗୋଟିଏ ମାତ୍ର ବ୍ରାହ୍ମଣ ଅଛି, ଯାହା "ଗୋପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ" ନାମରେ ପରିଚିତ । ଏଥିରେ ୨ଟି ଭାଗ ଅଛି, ଯଥା, ପୂର୍ବଭାଗ ଓ ଉତ୍ତରଭାଗ । ଏହାର ପୂର୍ବଭାଗରେ ୫ଟି ପ୍ରପାଠକ ଓ ସେଥିରେ ୧୩୫ କଣ୍ଠିକା ସମୂହ ରହିଅଛି, ସେହିପରି ଏହାର

ଉତ୍ତରଭାଗରେ ୨ଟି ପ୍ରସାଂକ ଓ ସେଥିରେ ୧୨୩ଟି କଣ୍ଠିକା ରହିଅଛି । ଏହି "ଗୋପଥ ବ୍ରାହ୍ମଣ" ମୁଖ୍ୟ ବିଷୟ "ଶୌଚଯଜ୍ଞ" ଅଟେ, ତଥା ଏଥିରେ ପ୍ରତିପାଦିତ ନିର୍ବଚନ ପ୍ରକ୍ରିୟା ଅତ୍ୟନ୍ତ ରୋଚକ ବିଷୟ ଅଟେ ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ଆରଣ୍ୟକ ନୀହିଁ, କିନ୍ତୁ ଏହାର ବ୍ରାହ୍ମଣର ଶେଷଭାଗରେ ଆରଣ୍ୟକର ରଚନା ରହିଅଛି ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ୩୨ଟି ଉପନିଷଦ ଅଛି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ "ପୈତୃଲ୍ଲାଦ ଶାଖା"ର "ପ୍ରଶ୍ନ ଉପନିଷଦ" ତଥା "ଶୌନକ ଶାଖା"ର "ମଣ୍ଡୁକ ଉପନିଷଦ" ଓ "ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ ଉପନିଷଦ" ମୁଖ୍ୟ ଉପନିଷଦରେ ଗଣାଯାଆନ୍ତି । ଏହାର ଅଧିକାଂଶ ଉପନିଷଦ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବିଷୟ ଉପରେ ଆଧାରିତ ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର କଳ୍ପସୂତ୍ରମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଗୋଟିଏ ଶୌଚସୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଓ ଗୋଟିଏ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଛି । ଶୌଚସୂତ୍ର ଗ୍ରନ୍ଥ, "ବୈତାନା ଶୌଚସୂତ୍ର" ନାମରେ ପ୍ରସିଦ୍ଧ, ସେଥିରେ ୮ଟି ଅଧ୍ୟାୟ ଅଛି ଓ ଏହାର ବିଷୟବସ୍ତୁ ମୁଖ୍ୟତଃ ଶୌଚକର୍ମ ବିନିଯୋଗ ଅଟେ । ସେହିପରି ଏହାର "କୌଶିକ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର", ୧୪ଟି ଅଧ୍ୟାୟ, ତଥା ୧୪୧ଟି କଣ୍ଠିକାରେ ବିଭକ୍ତ, ଓ ଏହା ଅଥର୍ବଣ ସାହିତ୍ୟର ଏକ ମହତ୍ତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ଗ୍ରନ୍ଥ ଅଟେ ।

ସେହିପରି ଶିକ୍ଷା-ଗ୍ରନ୍ଥ ମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ, "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ୨ଟି ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥ, ଯଥା "ଅଥର୍ବ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ" ଓ "ଶୌନକୀୟ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ" ଅଛି । ଏଥିରୁ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ପଦପାଠର ସ୍ୱରୂପ ଓ ଲକ୍ଷଣ ବିଷୟରେ ଜ୍ଞାନ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଥାଏ । ସେହିପରି, ଏହାର ଶିକ୍ଷା-ଗ୍ରନ୍ଥ ୩ଟି ଅଛି, ଯଥା, ମାଣ୍ଡୁକୀ ଶିକ୍ଷା, ବର୍ଣ୍ଣପଟଳ ଶିକ୍ଷା, ଓ ଦନ୍ତୋଷ୍ଠବିଧୀ ଶିକ୍ଷା । ଏମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ "ମାଣ୍ଡୁକୀ ଶିକ୍ଷା" ୧୭୧ ଶ୍ଳୋକଯୁକ୍ତ ଅଟେ, ଓ ଏଥିରୁ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ବର୍ଣ୍ଣ, ସ୍ୱର, ଓ ସନ୍ଧି ଇତ୍ୟାଦିର ଜ୍ଞାନ ମିଳିଥାଏ ।

ତଳ ଟେବୁଲରେ "ଅଥର୍ବବେଦ"ର ସମସ୍ତ ସଂହିତା, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଆରଣ୍ୟକ, କଳ୍ପସୂତ୍ର ଓ ଅନ୍ୟ ଗ୍ରନ୍ଥମାନଙ୍କର ତାଲିକା ଦିଆଯାଇଛି ।

ଅଥର୍ବବେଦ ସଙ୍ଗଠନ

ବେଦ	ସଂହିତା	ବ୍ରାହ୍ମଣ	ଆରଣ୍ୟକ	ଉପନିଷଦ
ଅଥର୍ବ ବେଦ	ଶୌନକ, ପୈଘ୍ଲାଇଦ	ଗୋପଥ	-	ମୁଣ୍ଡକ, ମାଣ୍ଡୁକ୍ୟ, ପ୍ରଶ୍ନ, ଆତ୍ମା, ସୂର୍ଯ୍ୟ, ପ୍ରାଣାଗ୍ନିହୋତ୍ର, ଆଶ୍ୱମ, ନାରଦପରିବ୍ରାଜକ, ପରମହଂସ, ପରମହଂସ ପରିବ୍ରଜକ, ପରବ୍ରହ୍ମ, ସୀତା, ଦେବୀ, ତ୍ରିପୁରାତାପିନୀ, ଭାବନ, ନୃସିଂହ ତାପନୀୟ, ମହାନାରାୟଣ, ରାମ ରହସ୍ୟ, ରାମ ତାପନୀୟ, ଗୋପାଳ- ତାପନୀ, କୃଷ୍ଣ, ହୟଗ୍ରୀବ, ଦତ୍ତାତ୍ରେୟ, ଗରୁଡ଼, ଅଥର୍ବସିରସ୍, ଅଥର୍ବଶିଖା, ବୃହଜ୍ଜାବାଲ, ଶରତ୍, ଭସ୍ମଜାବାଲ, ଗଣପତ୍ୟର୍ଥବଶୀର୍ଷ, ଶାଣ୍ଡିଲ୍ୟ, ପଶୁପତିବ୍ରହ୍ମ, ମହାବାକ୍ୟ

ଅଥର୍ବବେଦ କଳ୍ପସୂତ୍ର ସଙ୍ଗଠନ

ବେଦ	ଶ୍ଳୋକସୂତ୍ର	ଶୁକ୍ଳସୂତ୍ର	ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର	ଧର୍ମସୂତ୍ର
ଅଥର୍ବବେଦ	ବୈତାନା ଶ୍ଳୋକସୂତ୍ର,		କୌଶିକ ଗୃହ୍ୟସୂତ୍ର,	

ଅଥର୍ବବେଦ ଶିକ୍ଷା ଓ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ ସଙ୍ଗଠନ

ବେଦ	ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ	ଶିକ୍ଷା
ଅଥର୍ବବେଦ	ଅଥର୍ବ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ ଶୌନକୀୟ ପ୍ରାତିଶାଖ୍ୟ	ମାଣ୍ଡୁକୀ ଶିକ୍ଷା (ମୁଖ୍ୟ), ବର୍ଣ୍ଣପଟଳ ଶିକ୍ଷା, ଦତ୍ତୋଷ୍ଠବିଧୀ ଶିକ୍ଷା

ଅଥର୍ବବେଦ ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଓ ଅନୁବାଦ

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଭାରତର ଅନେକ ସ୍ଥାନ ମାନଙ୍କରେ ମିଳିଛି । ଓଡ଼ିଶାର ରାଜ୍ୟ ସଂଗ୍ରହାଳୟରେ ଏଗୁଡ଼ିକ ସଂରକ୍ଷିତ ଅଛି । ଖୁସିର ବିଷୟ ଯେ, ବହୁ ଚର୍ଚ୍ଚିତ "ପୈଞ୍ଜାଲଦ ଶାଖା" ଓଡ଼ିଶାରେ ମିଳିଛି, ଏହାର ଅନୁବାଦ କାର୍ଯ୍ୟ ଚାଲୁଅଛି, ଆଶାକରୁଛି, ଏହା ନିକଟ ଭବିଷ୍ୟତରେ ଲୋକ ଲୋଚନକୁ ଆସିବ । ଆଉ କିଛି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ଉତ୍ତରପ୍ରଦେଶରୁ ପ୍ରାପ୍ତ ହୋଇଛି, ଯହା IGNCA ରେ ସଂରକ୍ଷିତ ରଖାଯାଇଛି । ତାମିଲନାଡୁ ଓ ଆନ୍ଧ୍ରପ୍ରଦେଶ ରୁ ମଧ୍ୟ କିଛି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ମିଳିଛି । ଏହା ସହିତ "ଜର୍ମାନୀ"ର ସଂସ୍କୃତ ମହାବିଦ୍ୟାଳୟରେ କିଛି ପାଣ୍ଡୁଲିପି ରହିଅଛି ।

"ଅଥର୍ବବେଦ"ର ଅନୁବାଦ ଅନେକ ବିଦେଶୀ ଭାଷାରେ ଉପଲବ୍ଧ ରହିଛି । ସେମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରୁ ଇଂରାଜୀ, ଜର୍ମାନୀ ଓ ରୁଷି ଭାଷାରେ ପ୍ରକାଶିତ ହୋଇଛି । ଭାରତୀୟ ଭାଷାମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ସଂସ୍କୃତ, ହିନ୍ଦି, ତାମିଲ, ତେଲୁଗୁ, କନ୍ନଡ଼ ଓ ମାଲୟଲମ ଭାଷାରେ ଏହାର ଅନୁବାଦ ଉପଲବ୍ଧ ଅଛି ।

ଠିକ୍ ବେଦ ମଧ୍ୟରୁ, "ଅଥର୍ବବେଦ" ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ରୂପେ ମାନବ ଜୀବନ ସହିତ ସଂଯୁକ୍ତ ହୋଇ ରହିଅଛି । ମାନବ ଜୀବନରେ ଏହା ଜନ୍ମ ଠାରୁ ମୃତ୍ୟୁ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ, ପ୍ରତ୍ୟେକ ସ୍ତରରେ ମାର୍ଗଦର୍ଶନ କରିଆସୁଅଛି । ଏହା ଦର୍ଶନତତ୍ତ୍ୱ ଓ ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ-ତତ୍ତ୍ୱରେ ମଧ୍ୟ ଉପନିଷଦ ମାନଙ୍କର ପ୍ରେରଣା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । "ଅଥର୍ବବେଦ", ଏକମାତ୍ର ବେଦ, ଯାହା ସର୍ବାଧିକ "ଉପବେଦ" ଓ "ଶାସ୍ତ୍ର" ମାନଙ୍କର ଜନକ । "ଆୟୁର୍ବେଦ", "ଧନୁର୍ବେଦ", "ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ର", "ନୀତିଶାସ୍ତ୍ର", "ରାଜନୀତି ଶାସ୍ତ୍ର", "ନ୍ୟାୟଶାସ୍ତ୍ର", "ଆଶୁଶାସ୍ତ୍ର", "ଚରକ ସଂହିତା", "ସୁଶ୍ରୁତ ସଂହିତା", "ଭେଷଜ ବିଜ୍ଞାନ", "ସାମାଜିକ ବିଜ୍ଞାନ", "ଦର୍ଶନିକ ବିଜ୍ଞାନ", " ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ତତ୍ତ୍ୱ", ଏହିପରି ଅନେକ ଶାସ୍ତ୍ର ଓ ଗ୍ରନ୍ଥ ର ପ୍ରେରଣାର ସୂତ୍ର "ଅଥର୍ବବେଦ" ଅଟେ ।

॥ ଇତି ଅଥର୍ବବେଦ ॥

ଅଥର୍ବବେଦର ସୂକ୍ତ ଓ ମନ୍ତ୍ର ସଂଖ୍ୟା

କାଣ୍ଡ	ଅନୁବାକ	ସୂକ୍ତ	ମନ୍ତ୍ର
୧	୬	୩୫	୧୫୩
୨	୬	୩୬	୨୦୭
୩	୬	୩୧	୨୩୦
୪	୮	୪୦	୩୨୪
୫	୬	୩୧	୩୭୬
୬	୧୩	୧୪୨	୪୫୪
୭	୧୦	୧୧୮	୨୮୬
୮	୫	୧୦	୨୯୩
୯	୫	୧୦	୩୧୩
୧୦	୫	୧୦	୩୫୦
୧୧	୫	୧୦	୩୧୩
୧୨	୫	୫	୩୦୪
୧୩	୪	୯	୧୮୮
୧୪	୨	୨	୧୩୯
୧୫	୨	୧୮	୨୩୦
୧୬	୨	୯	୧୦୩
୧୭	୧	୧	୩୦
୧୮	୪	୪	୨୮୩
୧୯	୭	୭୨	୪୫୩
୨୦	୯	୧୪୩	୯୫୮
ସମୁଦାୟ	୧୧୧	୭୩୬	୫୯୮୭

ଯଦକ୍ଷରପଦବ୍ରଷ୍ଟଂ ମାତ୍ରାହିନଂ ତୁ ଯଦ୍-ଭବେତ୍ ।
 ତତ୍-ସର୍ବ ଶମତାଂ ଦେବ ନରାୟଣ ନମୋଽସ୍ତୁତେ ॥
 ବିସର୍ଗବିନ୍ଦୁମାତ୍ରାଣି ପଦପାଦାକ୍ଷରାଣି ଚ ।
 ନ୍ୟୁନାନି ଚାତିରିକ୍ରାନ୍ତି ଶମସ୍ତ ପୁରୁଷୋତ୍ତମ ॥
 ଓମ୍ ତତ୍ ସତ୍ । ସର୍ବମ୍ ଶ୍ରୀ କୃଷ୍ଣାର୍ପଣାମସ୍ତୁ ।
 ଓମ୍ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ଶାନ୍ତିଃ ।

Sources ସୂତ୍ର	• www.archive.org • www.vedicheritage.gov.in • www.academia.edu • IISH Global (Indian Institute of Scientific Heritage) • www.sanskritweb.net/samveda/ • Vedanta Spiritual Library – www.celextel.org • www.wikipedia.org
Send Corrections to ଭୁଲ ସୁଧାର ପାଇଁ ଯୋଗାଯୋଗ	prakash@scholarshoppe.com
Site access ଞ୍ଜେବ ସାଇଟ୍	www.scholarshoppe.com/veda-odia/

ଏହି ‘ପୁସ୍ତକ’ ଟି ବୈଦିକ ସାହିତ୍ୟର ପ୍ରଥମ ଓଡ଼ିଆ ଡିଜିଟାଲ୍ ରୂପାଙ୍କର ଅଟେ ।

ଅଧର୍ବବେଦ - ଶୌନକ ସଂହିତା

ନବମ କାଣ୍ଡ

ଓଁ ଶ୍ରୀ ଗଣେଶାୟ ନମଃ
ଅଥର୍ବବେଦ - ଶୌନକ ସଂହିତା

[ଅଥଃ ନବମଂ କାଣ୍ଡମ୍]

॥ ଅଥ ବିଂଶଃ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

॥ଅଥ ପ୍ରଥମୋଽନୁବାକଃ ॥

=====

(୯।୧) ଋଷିଃ - ଅଥର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧, ୪-୫), ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ ଗର୍ଭା ପଞ୍ଜିଃ (୨), ପରାନୁଷ୍ଟୁପ୍ ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୩), ଅତିଶକ୍ତ୍ରୀ ଗର୍ଭା ଯୁବମଧ୍ୟା ମହାବୃହତୀ (୬), ଅତିଜଗତୀ ଗର୍ଭା ଯୁବମଧ୍ୟା ମହାବୃହତୀ (୭), ବୃହତୀ ଗର୍ଭା ସଂସ୍ତାର ପଞ୍ଜିଃ (୮), ପରାବୃହତୀ ପ୍ରସ୍ତାର ପଞ୍ଜିଃ (୯), ପରୋଷ୍ଠିକ୍ ପଞ୍ଜିଃ (୧୦), ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୧-୧୩, ୧୫-୧୭, ୧୮-୧୯), ପୁର ଉଷ୍ଠିକ୍ (୧୪), ଉପରିଷ୍ଠାଦ୍ ବିରାଟ୍ ବୃହତୀ (୧୬), ଭୁରିକ୍ ବିଷ୍ଣାର ପଞ୍ଜିଃ (୨୦), ଏକାବସାନା ଦ୍ଵିପଦା ଆର୍ତୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୨୧), ଦ୍ଵିପଦା ବ୍ରାହ୍ମୀ ପୁର ଉଷ୍ଠିକ୍ (୨୨), ଦ୍ଵିପଦା ଆର୍ତୀ ପଞ୍ଜିଃ (୨୩), ତ୍ର୍ୟବସାନା ଷଟ୍ପଦା ଅଷ୍ଟି (୨୪) । ଦେବତା - ମଧୁ, ଅଶ୍ଵିନୌ (୧-୨୪)

=====

ଦିବସ୍ତୃପିବ୍ୟା ଅନ୍ତରିକ୍ଷାସ୍ତମୁଦ୍ରାଦଗ୍ନୌର୍ବାତାନୁଧୁକଶା ହି ଜଞ୍ଜେ ।
ତାଂ ଚାନ୍ତିତ୍ଵାମୃତଂ ବସାନାଂ ହୃଦ୍-ଭିଃ ପ୍ରଜାଃ ପ୍ରତି ନନ୍ଦନ୍ତି ସର୍ବାଃ ॥୧॥

ମହପୃଷ୍ଠୋ ବିଶ୍ଵରୂପମସ୍ୟାଃ ସମୁଦ୍ରସ୍ୟ ତ୍ଵୋତ ରେତ ଆହୁଃ ।
ଯତ ଐତି ମଧୁକଶା ରରାଶା ତତ୍-ପ୍ରାଣସ୍ତଦମୃତଂ ନିବିଷ୍ଟମ୍ ॥୨॥

ପଶ୍ୟନ୍ତ୍ୟସ୍ୟାଶ୍ଵରିତଂ ପୃଥିବ୍ୟାଂ ପୃଥଞ୍-ନରୋ ବହୁଧା ମୀମାଂସମାନାଃ ।
ଅଗ୍ନୌର୍ବାତାନୁଧୁକଶା ହି ଜଞ୍ଜେ ମରୁତାମୁଗ୍ରା ନଦ୍ରିଃ ॥୩॥

ମାତାଦିତ୍ୟାନାଂ ଦୁହିତା ବସୁନାଂ ପ୍ରାଣଃ ପ୍ରଜାନାମମୃତସ୍ୟ ନାଭିଃ ।
ହିରଣ୍ୟବର୍ଣ୍ଣା ମଧୁକଶା ଘୃତାତୀ ମହାନ୍ଭର୍ଗଶ୍ଚରତି ମର୍ତ୍ତ୍ୟେଷୁ ॥୪॥

ମଧୋଃ କଶାମଜନୟନ୍ତ୍ର ଦେବାସ୍ତସ୍ୟା ଗର୍ଭୋ ଅଭବଦ୍ବିଶ୍ବରୂପଃ ।

ତଂ ଜାତଂ ତରୁଣଂ ପିପର୍ତ୍ତି ମାତା ସ ଜାତୋ ବିଶ୍ବା ଭୁବନା ବି ଚକ୍ଷେ ॥୫॥

କସ୍ତ୍ରଂ ପ୍ର ବେଦ କ ଉ ତଂ ଚିକେତ ଯୋ ଅସ୍ୟା ହୃଦଃ କଲଶଃ ସୋମଧାନୋ ଅକ୍ଷିତଃ ।

ବ୍ରହ୍ମା ସୁମେଧାଃ ସୋ ଅସ୍ମିନ୍ନୁଦେତ ॥୬॥

ସ ତୌ ପ୍ର ବେଦ ସ ଉ ତୌ ଚିକେତ ଯାବସ୍ୟାଃ ସ୍ତନୌ ସହସ୍ରଧାରାବକ୍ଷିତୌ ।

ଉର୍ଜଂ ଦୁହାତେ ଅନପସ୍କୁରନ୍ତୌ ॥୭॥

ହିଙ୍ଗରିକ୍ରତୀ ବୃହତୀ ବୟୋଧା ଉର୍ଜ୍ଜେର୍ଯ୍ୟୋଷାଭ୍ୟୋତି ଯା ବ୍ରତନ୍ ।

ତ୍ରୀନ୍-ଘର୍ମାନଭି ବାବଶାନା ମିମାତି ମାୟୁଂ ପୟତେ ପୟୋଭିଃ ॥୮॥

ୟାମାପୀନାମୁପସୀଦନ୍ତ୍ୟାପଃ ଶାକ୍ବରା ବୃଷଭା ଯେ ସ୍ବରାଜଃ ।

ତେ ବର୍ଷନ୍ତି ତେ ବର୍ଷୟନ୍ତି ତଦ୍ବିଦେ କାମମୂର୍ଜମାପଃ ॥୯॥

ସ୍ତନୟିତୁଷ୍ଟେ ବାକ୍ପ୍ରଜାପତେ ବୃଷା ଶୁଷ୍ଟଂ କ୍ଷିପସି ଭୂମ୍ୟାମଧି ।

ଅଗ୍ନେର୍ବାତାନୁଧୁକଶା ହି ଜଞ୍ଜେ ମରୁତାମୁଗ୍ରା ନସ୍ତ୍ରଃ ॥୧୦॥

ୟଥା ସୋମଃ ପ୍ରାତଃସବନେ ଅଶ୍ବିନୋର୍ଭବତି ପ୍ରିୟଃ ।

ଏବା ମେ ଅଶ୍ବିନା ବର୍ତ୍ତ ଆତ୍ମନି ପ୍ରିୟତାମ୍ ॥୧୧॥

ୟଥା ସୋମୋ ଦ୍ବିତୀୟେ ସବନ ଇନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନୋର୍ଭବତି ପ୍ରିୟଃ ।

ଏବା ମ ଇନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନୀ ବର୍ତ୍ତ ଆତ୍ମନି ପ୍ରିୟତାମ୍ ॥୧୨॥

ୟଥା ସୋମସ୍ତୃତୀୟେ ସବନ ଋତୁଶାଂ ଭବତି ପ୍ରିୟଃ ।

ଏବା ମ ଋତବୋ ବର୍ତ୍ତ ଆତ୍ମନି ପ୍ରିୟତାମ୍ ॥୧୩॥

ମଧୁ ଜନିଷୀୟ ମଧୁ ବଂସିଷୀୟ ।

ପୟସ୍ତାନଗ୍ନ ଆଗମଂ ତଂ ମା ସଂ ସୃଜ ବର୍ତ୍ତସା ॥୧୪॥

ସଂ ମାଗ୍ନେ ବର୍ତ୍ତସା ସୃଜ ସଂ ପ୍ରଜୟା ସମାୟା ।
ବିଦ୍ୟାମେ ଅସ୍ୟ ଦେବା ଇନ୍ଦ୍ରୋ ବିଦ୍ୟାସୁତ ଋଷିଭିଃ ॥୧୫॥

ୟଥା ମଧୁ ମଧୁକୃତଃ ସଂଭରନ୍ତି ମଧାବଧି ।
ଏବା ମେ ଅଶ୍ୱିନା ବର୍ତ୍ତ ଆତ୍ମନି ପ୍ରିୟତାମ୍ ॥୧୬॥

ୟଥା ମକ୍ଷାଃ ଇଦଂ ମଧୁ ନ୍ୟଞ୍ଜନ୍ତି ମଧାବଧି ।
ଏବା ମେ ଅଶ୍ୱିନା ବର୍ତ୍ତସ୍ତେଜୋ ବଲମୋଜଶ୍ଚ ପ୍ରିୟତାମ୍ ॥୧୭॥

ୟଦ୍ଧିରିଷୁ ପର୍ବତେଷୁ ଗୋଷ୍ଠଶ୍ଚେଷୁ ଯନ୍ତୁଧୁ ।
ସୁରାୟାଂ ସିତ୍ୟମାନାୟାଂ ଯତ୍ନତ୍ର ମଧୁ ତନ୍ନୟି ॥୧୮॥

ଅଶ୍ୱିନା ସାରଘେଶ ମା ମଧୁନାଞ୍ଜୁଂ ଶୁଭୟତୀ ।
ୟଥା ବର୍ତ୍ତସ୍ତୀଂ ବାତମାବଦାନି ଜନାଂ ଅନୁ ॥୧୯॥

ସ୍ତନୟିତୁସ୍ତେ ବାକ୍ପ୍ରଜାପତେ ବୃଷା ଶୁଷ୍ଟଂ କ୍ଷିପସି ତୁମ୍ୟାଂ ଦିବି ।
ତାଂ ପଶବ ଉପ ଜୀବନ୍ତି ସର୍ବେ ତେନୋ ସେଷମୂର୍ଜଂ ପିପର୍ତ୍ତି ॥୨୦॥

ପୃଥିବୀ ଦଣ୍ଡୋଽନ୍ତରିକ୍ଷଂ ଗର୍ଭୋ ଦ୍ୟୌଃ କଶା ବିଦ୍ୟାତ୍-ପ୍ରକଶୋ ହିରଣ୍ୟୟୋ ବିନ୍ଦୁଃ ॥୨୧॥

ୟୋ ବୈ କଶାୟାଃ ସପ୍ତ ମଧୁନି ବେଦ ମଧୁମାନୁଭବତି ।
ବ୍ରାହ୍ମଣଶ୍ଚ ରାଜା ଚ ଧେନୁଶ୍ଚାନନ୍ଦ-ବାଂଶ୍ଚ ବ୍ରୀହିଶ୍ଚ ଯବଶ୍ଚ ମଧୁ ସପ୍ତମମ୍ ॥୨୨॥

ମଧୁମାନୁଭବତି ମଧୁମଦସ୍ୟାହାର୍ଯ୍ୟଂ ଭବତି ।
ମଧୁମତୋ ଲୋକାଞ୍ଜୟତି ଯ ଏବଂ ବେଦ ॥୨୩॥

ୟଦ୍ଦୀପ୍ତେ ସ୍ତନୟତି ପ୍ରଜାପତିରେବ ତତ୍-ପ୍ରଜାଭ୍ୟଃ ପ୍ରାଦୁର୍ଭବତି ।
ତସ୍ମାତ୍-ପ୍ରାଚୀନୋପବୀତସ୍ତ୍ରିଷ୍ଠେ ପ୍ରଜାପତେନୁ ମା ବୁଧ୍ୟସ୍ତେତି ।
ଅନ୍ୱେନଂ ପ୍ରଜା ଅନୁ ପ୍ରଜାପତିର୍ବୁଧ୍ୟତେ ଯ ଏବଂ ବେଦ ॥୨୪॥

=====

(୯୨) ଋଷିଃ - ଅଥର୍ବଣ । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧-୪, ୬, ୯-୧୦, ୧୯, ୨୪-୨୫), ଅତିଜଗତୀ (୫),
 ଜଗତୀ (୭, ୧୪-୧୫, ୧୭-୧୮, ୨୧-୨୨), ତ୍ରିପଦା ଆର୍ତ୍ତୀ ପଞ୍ଜିଃ (୮),
 ଭୁବିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧୧, ୨୦, ୨୩), ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୨), ଦ୍ଵିପଦା ଆର୍ତ୍ତୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୩),
 ଚତୁଷ୍ପଦା ଶକ୍ତରୀ ଗର୍ଭା ପରାଜଗତୀ (୧୬) । ଦେବତା - କାମଃ (୧-୨୫)

=====

ସପତ୍ନହନମୃଷତଂ ଘୃତେନ କାମଂ ଶିକ୍ଷାମି ହବିଷାଜ୍ୟେନ ।
 ନୀଚୈଃ ସପତ୍ନାନୁମ ପାଦୟ ଚୂମତିଷ୍ଠୁତୋ ମହତା ବୀର୍ଯ୍ୟେଣ ॥୧॥

ୟନ୍ତେ ମନସୋ ନ ପ୍ରିୟଂ ଚକ୍ଷୁଷୋ ଯନ୍ତେ ବଭସ୍ତି ନାଭିନୟତି ।
 ତଦୁଷ୍ଣପ୍ତ୍ୟଂ ପ୍ରତି ମୁଞ୍ଚାମି ସପତ୍ନେ କାମଂ ସୁତ୍ଵୋଦହଂ ଭିଦେୟମ୍ ॥୨॥

ଦୁଷ୍ଣପ୍ତ୍ୟଂ କାମ ଦୁରିତଂ ଚ କମାପ୍ରଜସ୍ତ୍ରାମସ୍ତଗତାମବର୍ତ୍ତମ୍ ।
 ଉଗ୍ର ଇଶାନଃ ପ୍ରତି ମୁଞ୍ଚି ତସ୍ମିନ୍ୟା ଅସ୍ତଭ୍ୟାମଂହୁରଣା ଚିକିତ୍ସାତ୍ ॥୩॥

ନୁଦସ୍ତ କାମ ପ୍ର ଶୁଦସ୍ତ କାମାବର୍ତ୍ତଂ ଯନ୍ତୁ ମମ ଯେ ସପତ୍ନାଃ ।
 ତେଷାଂ ନୁଭାନାମଧମା ତମାଂସ୍ୟଗ୍ନେ ବାସ୍ତୁନି ନିର୍ଦ୍ଦହ ତ୍ବମ୍ ॥୪॥

ସା ତେ କାମ ଦୁହିତା ଧେନୁରୁଚ୍ୟତେ ଯାମାହୁର୍ବାତଂ କବୟୋ ବିରାଜମ୍ ।
 ତୟା ସପତ୍ନାନ୍ପରି ବୃଜ୍ଵି ଯେ ମମ ପର୍ଯ୍ୟେନାନ୍ପ୍ରାଣଃ ପଶବୋ ଜୀବନ୍ ବୃଣକ୍ତୁ ॥୫॥

କାମସ୍ୟେନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ବରୁଣସ୍ୟ ରାଜ୍ଞୋ ବିଷ୍ଣୋର୍ବଲେନ ସବିତୁଃ ସବେନ ।
 ଅଗ୍ନେର୍ହୋତ୍ରେଣ ପ୍ର ଶୁଦେ ସପତ୍ନାଞ୍ଜିମ୍ବାବ ନାବମୁଦକେଷୁ ଧୀରଃ ॥୬॥

ଅଧ୍ୟାକ୍ଷୋ ବାଜୀ ମମ କାମ ଉଗ୍ରଃ କୃଣୋତୁ ମହ୍ୟମସପତ୍ନମେବ ।
 ବିଶ୍ଵେ ଦେବା ମମ ନାଥଂ ଭବନ୍ତୁ ସର୍ବେ ଦେବା ହବମା ଯନ୍ତୁ ମ ଇମମ୍ ॥୭॥

ଇଦମାଜ୍ୟଂ ଘୃତବଜ୍ରୁଷାଣାଃ କାମଜ୍ୟେଷ୍ଠା ଇହ ମାଦୟଧୁମ୍ ।

କୃଶ୍ଣକ୍ତୋ ମହ୍ୟମସପତ୍ନମେବ ॥୮॥

ଇନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନୀ କାମ ସରଥଂ ହି ଭୁତ୍ବା ନୀତୈଃ ସପତ୍ନାନ୍ନମ ପାଦୟଥଃ ।

ତେଷାଂ ପନ୍ନାନାମଧମା ତମାଂସ୍ୟଗ୍ନେ ବାସୁନ୍ୟାନୁନିର୍ଦ୍ଦହ ତ୍ବମ୍ ॥୯॥

ଜହି ତ୍ବଂ କାମ ମମ ଯେ ସପତ୍ନା ଅଛା ତମାଂସ୍ୟବ ପାଦୟୈନାନ୍ ।

ନିରିନ୍ଦ୍ରିୟା ଅରସାଃ ସନ୍ତୁ ସର୍ବେ ମା ତେ ଜୀବିଷୁଃ କତମଜନାହଃ ॥୧୦॥

ଅବଧୀକ୍ଷାମୋ ମମ ଯେ ସପତ୍ନା ଉରୁଂ ଲୋକମକରନ୍ନହ୍ୟମେଧତୁମ୍ ।

ମହ୍ୟଂ ନମନ୍ତାଂ ପ୍ରତିଶଶ୍ଵତସ୍ରୋ ମହ୍ୟଂ ଷଡୁର୍ବାର୍ଦ୍ଧତମା ବହନ୍ତୁ ॥୧୧॥

ତେଧରାଞ୍ଜିଃ ପ୍ର ପୁବନ୍ତାଂ ଛିନ୍ନା ନୌରିବ ବନ୍ଧନାତ୍ ।

ନ ସାୟକପ୍ରଶୁଭାନାଂ ପୁନରସ୍ତି ନିବର୍ତ୍ତନମ୍ ॥୧୨॥

ଅଗ୍ନିର୍ଯ୍ଯବ ଇନ୍ଦ୍ରୋ ଯୁବଃ ସୋମୋ ଯୁବଃ ।

ୟବୟାବାନୋ ଦେବା ଯୁବୟୁକ୍ତେନମ୍ ॥୧୩॥

ଅସର୍ବବୀରଶ୍ଚରତୁ ପ୍ରଶୁଭୋ ଦୈଷ୍ୟୋ ମିତ୍ରାଣାଂ ପରିବର୍ତ୍ତ୍ୟଃ ସ୍ଵାନାମ୍ ।

ଉତ ପୃଥିବ୍ୟାମବ ସ୍ୟନ୍ତି ବିଦ୍ୟୁତ ଉଗ୍ରୋ ବୋ ଦେବଃ ପ୍ର ମୃଣସ୍ତପତ୍ନାନ୍ ॥୧୪॥

ତୁ୍ୟତା ତେୟଂ ବୃହତ୍ୟତୁ୍ୟତା ତ ବିଦ୍ୟୁଦ୍-ବିଭର୍ତ୍ତି ସ୍ତନୟିତୁଂଶ୍ଚ ସର୍ବାନ୍ ।

ଉଦ୍ୟନ୍ନାଦିତ୍ୟୋ ଦ୍ରବିଣେନ ତେଜସା ନୀତୈଃ ସପତ୍ନାନୁଦତାଂ ମେ ସହସ୍ଵାନ୍ ॥୧୫॥

ୟତ୍ତେ କାମ ଶର୍ମ ତ୍ରିବରୁଥମୁଦ୍-ଭୁ ବ୍ରହ୍ମ ବର୍ମ ବିତତମନତିବ୍ୟାଧ୍ୟଂ କୃତମ୍ ।

ତେନ ସପତ୍ନାନ୍ପରି ବୃଜ୍ଵି ଯେ ମମ ପୟୈନାନ୍ପ୍ରାଣଃ ପଶବୋ ଜୀବନ୍ ବୃଶକ୍ତୁ ॥୧୬॥

ୟେନ ଦେବା ଅସୁରାନ୍ପ୍ରାଶୁଦନ୍ତ ଯେନେନ୍ଦ୍ରୋ ଦସ୍ୟୁନଧମଂ ତମୋ ନିନାୟ ।

ତେନ ତ୍ବଂ କାମ ମମ ଯେ ସପତ୍ନାସ୍ତାନସ୍ଥାଲ୍ଲୋକାତ୍-ପ୍ର ଶୁଦସ୍ତ ଦୂରମ୍ ॥୧୭॥

ୟଥା ଦେବା ଅସୁରାନ୍‌ପ୍ରାଶୁଦନ୍ତ ଯଥେନ୍ଦ୍ରୋ ଦସ୍ୟୁନଧମଂ ତମୋ ବବାଧେ ।
ତଥା ତ୍ଵଂ କାମ ମମ ଯେ ସପତ୍ନାସ୍ତ୍ରାନସ୍ଥାଲ୍ଲୋକାତ୍-ପ୍ର ଶୁଦସ୍ତ ଦୂରମ୍ ॥୧୮॥

କାମୋ ଜଞ୍ଜେ ପ୍ରଥମୋ ନୈନଂ ଦେବା ଆପୁଃ ପିତରୋ ନ ମର୍ତ୍ତ୍ୟାଃ ।
ତତସ୍ତ୍ବମସି ଜ୍ୟାୟାନ୍ତିଶ୍ଚା ମହାଂସ୍ତସ୍ତ୍ଵେ ତେ କାମ ନମ ଇକ୍ଷୁନୋମି ॥୧୯॥

ୟାବତୀ ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ବରିମ୍‌ଶା ଯାବଦାପଃ ସିଷ୍ୟଦୁର୍ଯ୍ୟାବଦଗ୍ନିଃ ।
ତତସ୍ତ୍ବମସି ଜ୍ୟାୟାନ୍ତିଶ୍ଚା ମହାଂସ୍ତସ୍ତ୍ଵେ ତେ କାମ ନମ ଇକ୍ଷୁଣୋମି ॥୨୦॥

ୟାବତୀର୍ଦ୍ଧିଶଃ ପ୍ରତିଶୋ ବିଷୁରୀର୍ଯ୍ୟାବତୀରାଶା ଅଭିଚକ୍ଷଶା ଦିବଃ ।
ତତସ୍ତ୍ବମସି ଜ୍ୟାୟାନ୍ତିଶ୍ଚା ମହାଂସ୍ତସ୍ତ୍ଵେ ତେ କାମ ନମ ଇକ୍ଷୁଣୋମି ॥୨୧॥

ୟାବତୀର୍ତ୍ତ୍ଵିଜା ଜତ୍ଵଃ କୁରୁରବୋ ଯାବତୀର୍ବଘା ବୃକ୍ଷସର୍ପ୍ୟା ବଭୁବୁଃ ।
ତତସ୍ତ୍ବମସି ଜ୍ୟାୟାନ୍ତିଶ୍ଚା ମହାଂସ୍ତସ୍ତ୍ଵେ ତେ କାମ ନମ ଇକ୍ଷୁଣୋମି ॥୨୨॥

ଜ୍ୟାୟାନ୍ତିମିଷତୋଽସି ତିଷ୍ଠତୋ ଜ୍ୟାୟାହସମୁଦ୍ରାଦସି କାମ ମନୋ ।
ତତସ୍ତ୍ବମସି ଜ୍ୟାୟାନ୍ତିଶ୍ଚା ମହାଂସ୍ତସ୍ତ୍ଵେ ତେ କାମ ନମ ଇକ୍ଷୁନୋମି ॥୨୩॥

ନ ବୈ ବାତଶ୍ଚନ କାମମାପ୍ନୋତି ନାଗ୍ନିଃ ସୂର୍ଯ୍ୟୋ ନୋତ ଚନ୍ଦ୍ରମାଃ ।
ତତସ୍ତ୍ବମସି ଜ୍ୟାୟାନ୍ତିଶ୍ଚା ମହାଂସ୍ତସ୍ତ୍ଵେ ତେ କାମ ନମ ଇକ୍ଷୁଣୋମି ॥୨୪॥

ୟାସ୍ତେ ଶିବାସ୍ତନ୍ମଃ କାମ ଭଦ୍ରା ଯାତିଃ ସତ୍ୟଂ ଭବତି ଯଦ୍‌ଦୃଶିଷେ ।
ତାଭିଷ୍ଟମସ୍ମାଁ ଅଭିସଂବିଶସ୍ତ୍ରାନ୍‌ଯତ୍ର ପାପୀରପ ବେଶୟା ପିୟଃ ॥୨୫॥

॥ ଇତି ପ୍ରଥମୋଽନୁବାକଃ ॥

(୯୩) ଋଷିଃ - ଭୃଗୁଜିରା । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୫, ୮-୧୪, ୧୬, ୧୮-୨୦, ୨୨-୨୪),
ପଥ୍ୟାପଞ୍ଜିଃ (୬), ପୁର ଭଷ୍ମିକ୍ (୭), ପଞ୍ଚପଦା ଅତିଶକ୍ତୀ (୧୫), ପ୍ରସ୍ତାର ପଞ୍ଜିଃ (୧୭),
ଆସ୍ତାର ପଞ୍ଜିଃ (୨୧), ପ୍ରାଜାପତ୍ୟା ବୃହତୀ (୨୫, ୩୧), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨୭),
ତ୍ରିପଦା ପ୍ରତିଷ୍ଠାନାମ୍ ଗାୟତ୍ରୀ - ଏକାବସାନା (୨୭-୩୦) । ଦେବତା - ଶାଳା (୧-୩୧)

ଉପମିତାଂ ପ୍ରତିମିତାମଥୋ ପରିମିତାମୁତ ।

ଶାଳାୟା ବିଶ୍ୱବାରାୟା ନଞ୍ଜାନି ବି ଚୃତାମସି ॥୧॥

ୟତ୍ତେ ନଞ୍ଜଂ ବିଶ୍ୱବାରେ ପାଶୋ ଗ୍ରନ୍ଥିଷ୍ଠ ଯଃ କୃତଃ ।

ବୃହସ୍ପତିରିବାହଂ ବଲଂ ବାତା ବି ସ୍ରଂସୟାମି ତତ୍ ॥୨॥

ଆ ଯୟାମ ସଂ ବବର୍ହ ଗ୍ରନ୍ଥୀଂଶ୍ଚକାର ତେ ଦୃଢାନ ।

ପରୁଂଷି ବିଦ୍ଵାଂ ଛସ୍ତେବେନ୍ଦ୍ରେଣ ବି ଚୃତାମସି ॥୩॥

ବଂଶାନାଂ ତେ ନହନାନାଂ ପ୍ରାଶାହସ୍ୟା ତୃଣସ୍ୟ ତ ।

ପକ୍ଷାଶାଂ ବିଶ୍ୱବାରେ ତେ ନଞ୍ଜାନି ବି ଚୃତାମସି ॥୪॥

ସଂଦଂଶାନାଂ ପଲଦାନାଂ ପରିଷ୍ପଞ୍ଜିଲ୍ୟସ୍ୟ ତ ।

ଇଦଂ ମାନସ୍ୟ ପତ୍ନ୍ୟା ନଞ୍ଜାନି ବି ଚୃତାମସି ॥୫॥

ୟାନି ତେଃକ୍ତଃ ଶିକ୍ୟାନ୍ୟାବେଧୁ ରଣ୍ୟାୟ କମ୍ ।

ପ୍ର ତେ ତାନି ଚୃତାମସି ଶିବା ମାନସ୍ୟ ପତ୍ନି ନ ଉଦ୍ଧିତା ତନ୍ନେ ଭବ ॥୬॥

ହବିର୍ଧାନମଗ୍ନିଶାଳଂ ପତ୍ନୀନାଂ ସଦନଂ ସଦଃ ।

ସଦୋ ଦେବାନାମସି ଦେବି ଶାଲେ ॥୭॥

ଅକ୍ଷୁମୋପଶଂ ବିତତଂ ସହସ୍ରାକ୍ଷଂ ବିଷୁବତି ।
ଅବନନ୍ଦମଭିହିତଂ ବ୍ରହ୍ମଣା ବି ଚୃତାମସି ॥୮॥

ୟସ୍ମା ଶାଲେ ପ୍ରତିଗୃହ୍ଣାତି ଯେନ ଚାସି ମିତା ତ୍ବମ୍ ।
ଉର୍ତ୍ତୋ ମାନସ୍ୟ ପତ୍ନି ତୌ ଜୀବତାଂ ଜରଦକ୍ଷ୍ଠ ॥୯॥

ଅମୁତ୍ରେନମା ଗଛତାଦ୍-ଦୃଢ଼ା ନଞ୍ଜା ପରିଷ୍କୃତା ।
ୟସ୍ୟାସ୍ତେ ବିଚୃତାମସ୍ୟାଙ୍ଗମଙ୍ଗଂ ପରୁଷ୍ଠରୁଃ ॥୧୦॥

ୟସ୍ମା ଶାଲେ ନିମିମାୟ ସଂଜଭାର ବନୟତୀନ୍ ।
ପ୍ରଜାୟେ ଚକ୍ରେ ତ୍ବା ଶାଲେ ପରମେଷ୍ଠୀ ପ୍ରଜାପତିଃ ॥୧୧॥

ନମସ୍ତସ୍ମୈ ନମୋ ଦାତ୍ରେ ଶାଲାପତୟେ ଚ କୃଶ୍ଣଃ ।
ନମୋଽଗ୍ନୟେ ପ୍ରଚରତେ ପୁରୁଷାୟ ଚ ତେ ନମଃ ॥୧୨॥

ଗୋଭ୍ୟା ଅଶ୍ବେଭ୍ୟା ନମୋ ଯଜ୍ଞାଲାୟାଂ ବିଜାୟତେ ।
ବିଜାବତି ପ୍ରଜାବତି ବି ତେ ପାଶାଂଶ୍ଚୃତାମସି ॥୧୩॥

ଅଗ୍ନିମନ୍ତ୍ରଶ୍ଚାଦୟସି ପୁରୁଷାନ୍-ପଶୁଭିଃ ସହ ।
ବିଜାବତି ପ୍ରଜାବତି ବି ତେ ପାଶାଂଶ୍ଚୃତାମସି ॥୧୪॥

ଅନ୍ତରା ଦ୍ୟାଂ ଚ ପୃଥିବୀଂ ଚ ଯଦ୍ୟତସ୍ତେନ ଶାଲାଂ ପ୍ରତି ଗୃହ୍ଣାମି ତ ଇମାମ୍ ।
ୟଦନ୍ତରିକ୍ଷଂ ରଜସୋ ବିମାନଂ ତକ୍ତଶ୍ଚୈହମୁଦରଂ ଶେବଧିତ୍ୟଃ ।
ତେନ ଶାଲାଂ ପ୍ରତି ଗୃହ୍ଣାମି ତସ୍ମୈ ॥୧୫॥

ଉର୍ଜସ୍ବତୀ ପୟସ୍ବତୀ ପୃଥିବ୍ୟାଂ ନିମିତା ମିତା ।
ବିଶ୍ବାନ୍ଂ ବିଭ୍ରତୀ ଶାଲେ ମା ହିଂସୀଃ ପ୍ରତିଗୃହ୍ଣତଃ ॥୧୬॥

ତୃଣୋରାବୃତା ପଲଦାନୁସାନା ରାତ୍ରୀବ ଶାଳା ଜଗତୋ ନିବେଶନୀ ।
ମିତା ପୃଥିବ୍ୟାଂ ତିଷ୍ଠସି ହସ୍ତିନୀବ ପଦ୍ମତୀ ॥୧୭॥

ଇଟସ୍ୟ ତେ ବି ତୃତୀୟାପିନକମପୋର୍ଣ୍ଣବନ୍ ।
ବରୁଣେନ ସମୁଦ୍ଧିତାଂ ମିତ୍ରଃ ପ୍ରାତର୍ଭ୍ୟଙ୍କୁତୁ ॥୧୮॥

ବ୍ରହ୍ମଣା ଶାଳାଂ ନିମିତାଂ କବିଭିର୍ନିମିତାଂ ମିତାମ୍ ।
ଇନ୍ଦ୍ରାଗ୍ନୀ ରକ୍ଷତାଂ ଶାଳାମମୃତୌ ସୌମ୍ୟଂ ସଦଃ ॥୧୯॥

କୁଳାୟୋଽପି କୁଳାୟଂ କୋଶେ କୋଶଃ ସମୁଦ୍ଧିତଃ ।
ତତ୍ର ମର୍ତ୍ତୋ ବି ଜାୟତେ ଯୁସ୍ମାଦ୍ବିଶ୍ଵଂ ପ୍ରଜାୟତେ ॥୨୦॥

ୟା ଦ୍ଵିପକ୍ଷା ଚତୁଷ୍ପକ୍ଷା ଷଟ୍ପକ୍ଷା ଯା ନିମୀୟତେ ।
ଅଷ୍ଟାପକ୍ଷାଂ ଦଶପକ୍ଷାଂ ଶାଳାଂ ମାନସ୍ୟ ପତ୍ନୀମଗ୍ନିର୍ଗର୍ଭ ଇବା ଶୟେ ॥୨୧॥

ପ୍ରତୀଚୀଂ ତ୍ଵା ପ୍ରତୀଚୀନଃ ଶାଳେ ପ୍ରେମ୍ୟହିଂସତୀମ୍ ।
ଅଗ୍ନିର୍ହ୍ୟନ୍ତ୍ରାପଶ୍ଚର୍ତ୍ତସ୍ୟ ପ୍ରଥମା ଦ୍ଵାଃ ॥୨୨॥

ଇମା ଆପଃ ପ୍ର ଭରାମ୍ୟୟକ୍ଷ୍ମା ଯକ୍ଷ୍ମନାଶନୀଃ ।
ଗୃହାନୁପ ପ୍ର ସୀଦାମ୍ୟମୃତେନ ସହାଗ୍ନିନା ॥୨୩॥

ମା ନଃ ପାଶଂ ପ୍ରତି ମୁଚୋ ଗୁରୁର୍ଭାରୋ ଲଘୁର୍ଭବ ।
ବଧୂମିବ ତ୍ଵା ଶାଳେ ଯନ୍ତ୍ରକାମଂ ଭରାମସି ॥୨୪॥

ପ୍ରାଚ୍ୟା ଦିଶଃ ଶାଳାୟା ନମୋ ମହିମ୍ନେ ସ୍ଵାହା ଦେବେଭ୍ୟଃ ସ୍ଵାହ୍ୟେଭ୍ୟଃ ॥୨୫॥

ଦକ୍ଷିଣାୟା ଦିଶଃ ଶାଳାୟା ନମୋ ମହିମ୍ନେ ସ୍ଵାହା ଦେବେଭ୍ୟଃ ସ୍ଵାହ୍ୟେଭ୍ୟଃ ॥୨୬॥

ପ୍ରତୀଚ୍ୟା ଦିଶଃ ଶାଳାୟା ନମୋ ମହିମ୍ନେ ସ୍ଵାହା ଦେବେଭ୍ୟଃ ସ୍ଵାହ୍ୟେଭ୍ୟଃ ॥୨୭॥

ଉଦୀତ୍ୟା ଦିଶଃ ଶାଲ୍ୟାୟ ନମୋ ମହିମ୍ନେ ସ୍ବାହା ଦେବେଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହ୍ୟେଭ୍ୟଃ ||୨୮||

ଧୂବାୟା ଦିଶଃ ଶାଲ୍ୟାୟ ନମୋ ମହିମ୍ନେ ସ୍ବାହା ଦେବେଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହ୍ୟେଭ୍ୟଃ ||୨୯||

ଉର୍ଧ୍ବାୟା ଦିଶଃ ଶାଲ୍ୟାୟ ନମୋ ମହିମ୍ନେ ସ୍ବାହା ଦେବେଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହ୍ୟେଭ୍ୟଃ ||୩୦||

ଦିଶୋଦିଶଃ ଶାଲ୍ୟାୟ ନମୋ ମହିମ୍ନେ ସ୍ବାହା ଦେବେଭ୍ୟଃ ସ୍ବାହ୍ୟେଭ୍ୟଃ ||୩୧||

=====

(୯୪) ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧-୫, ୭, ୯, ୨୨), ଜଗତୀ (୬, ୧୦, ୨୪),
ଭୃଗି ଶ୍ଳୋକ (୮), ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୧-୧୭, ୧୯-୨୦, ୨୩), ଉପରିଷ୍ଟାଦ୍ ବୃହତୀ (୧୮),
ଆସ୍ତ୍ରାୟ ପଞ୍ଚମୀ (୨୧) । ଦେବତା - ଋଷଭଃ (୧-୨୪)

=====

ସାହସ୍ରସ୍ତେଷ ଋଷଭଃ ପୟସ୍ବାନ୍ନିଶ୍ଚା ରୂପାଣି ବକ୍ଷଶାସୁ ବିଭ୍ରତ୍ ।

ଭଦ୍ରଂ ଦାତ୍ରେ ଯଜମାନାୟ ଶୀକ୍ଷନ୍-ବାର୍ହସ୍ପତ୍ୟ ଉତ୍ତ୍ରିୟସ୍ତନ୍ତୁମାତାନ୍ ||୧||

ଅପାଂ ଯୋ ଅଗ୍ନେ ପ୍ରତିମା ବଭୂବ ପ୍ରଭୁଃ ସର୍ବସ୍ତୈ ପୃଥିବୀବ ଦେବୀ ।

ପିତା ବସ୍ତାନାଂ ପତିରନ୍ୟାନାଂ ସାହସ୍ତେ ପୋଷେ ଅପି ନଃ କୃଣୋତୁ ||୨||

ପୁମାନନ୍ତର୍ବାହ୍ନସ୍ତବିରଃ ପୟସ୍ବାନ୍ନସୋଃ କବନ୍ଧମୃଷଭୋ ବିଭର୍ତ୍ତି ।

ତମିନ୍ଦ୍ରାୟ ପଥିଭିର୍ଦେବୟାନ୍ନୈର୍ହୃତମଗ୍ନିର୍ବହତୁ ଜାତବେଦାଃ ||୩||

ପିତା ବସ୍ତାନାଂ ପତିରନ୍ୟାନାମଥୋ ପିତା ମହତାଂ ଗର୍ଗରାଶାମ୍ ।

ବସ୍ତୋ ଜରାୟୁ ପ୍ରତିଧୁକ୍ପୀୟୂଷ ଆମିକ୍ଷା ଘୃତଂ ତଦ୍ବସ୍ୟ ରେତଃ ||୪||

ଦେବାନାଂ ଭାଗ ଉପନାହ ଏଷୋଽପାଂ ରସ ଓଷଧୀନାଂ ଘୃତସ୍ୟ ।

ସୋମସ୍ୟ ଭକ୍ଷମବୃଣୀତ ଶକ୍ରୋ ବୃହନ୍ନନ୍ଦିରଭବଦ୍ୟଜ୍ଞରୀରମ୍ ||୫||

ସୋମେନ ପୂର୍ଣ୍ଣଂ କଲଣଂ ବିଭର୍ଷି ତୁସ୍ତା ରୁପାଣାଂ ଜନିତା ପଶୁନାମ୍ ।
ଶିବାସ୍ତେ ସନ୍ତ ପ୍ରଜନ୍ତୁ ଇହ ଯା ଇମା ନ୍ୟସ୍ତୁଭ୍ୟଂ ସ୍ୱପିତେ ଯୁକ୍ତ ଯା ଅମୁଃ ॥୭॥

ଆଜଂ ବିଭର୍ତ୍ତି ଘୃତମସ୍ୟ ରେତଃ ସାହସ୍ରଃ ପୋଷସ୍ତମୁ ଯଜ୍ଞମାହୁଃ ।
ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟ ରୂପମୃଷଭୋ ବସାନଃ ସୋ ଅସ୍ତ୍ରାନେବାଃ ଶିବ ଐତୁ ଦତ୍ତଃ ॥୮॥

ଇନ୍ଦ୍ରସ୍ୟୌଜୋ ବରୁଣସ୍ୟ ବାହୁ ଅଶ୍ୱିନୋରଂସୌ ମରୁତାମିୟଂ କକୁତ୍ ।
ବୃହସ୍ପତିଂ ସଂତୃତମେତମାହୁର୍ଯେ ଧୀରାସଃ କବୟୋ ଯେ ମନୀଷିଣଃ ॥୯॥

ଦୈବୀର୍ବିଶଃ ପୟସ୍ୱାନା ତନୋଷି ତ୍ୱାମିନ୍ଦ୍ରଂ ତ୍ୱାଂ ସରସ୍ୱତ୍ତମାହୁଃ ।
ସହସ୍ରଂ ସ ଏକମୁଖା ଦଦାତି ଯୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ ଋଷଭମାଜୁହୋତି ॥୧୦॥

ବୃହସ୍ପତିଃ ସବିତା ତେ ବୟୋ ଦଧୌ ଦୃଷ୍ଟୁର୍ବାୟୋଃ ପୟାନ୍ତା ତ ଆତୃତଃ ।
ଅନ୍ତରିକ୍ଷେ ମନସା ତ୍ୱା ଜୁହୋମି ବର୍ହିଷ୍ଟେ ଦ୍ୟାବାପୃଥିବୀ ଉଭେ ସ୍ତାମ୍ ॥୧୧॥

ୟ ଇନ୍ଦ୍ର ଇବ ଦେବେଷୁ ଗୋଷ୍ଠେତି ବିବାବଦତ୍ ।
ତସ୍ୟ ଋଷଭସ୍ୟାଙ୍ଗାନି ବ୍ରହ୍ମା ସଂ ସ୍ତୌତୁ ଭଦ୍ରୟା ॥୧୨॥

ପାର୍ଶ୍ୱେ ଆସ୍ତ୍ରାମନୁମତ୍ୟା ଭଗସ୍ୟାସ୍ତ୍ରାମନୁବୃଜୌ ।
ଅଷ୍ଟୀବନ୍ତ୍ରାବବ୍ରବୀନ୍ନିତ୍ରୋ ମମୈତୌ କେବଲାବିତି ॥୧୩॥

ଭସଦାସୀଦାଦିତ୍ୟାନାଂ ଶ୍ରୋଣୀ ଆସ୍ତ୍ରାଂ ବୃହସ୍ପତେଃ ।
ପୁଞ୍ଚଂ ବାତସ୍ୟ ଦେବସ୍ୟ ତେନ ପୁନୋତ୍ୟୋଷଧୀଃ ॥୧୪॥

ଗୁଦା ଆସତ୍ତ୍ୱିନୀବାଲ୍ୟାଃ ସୂର୍ଯ୍ୟାୟାସ୍ତ୍ରମବୁବନ୍ ।
ଉଦ୍ଭାତୁରବୁବନ୍ପଦ ଋଷଭଂ ଯଦକଲ୍ପୟନ୍ ॥୧୫॥

କ୍ରୋଡ ଆସୀଦ୍ଭାମିଶଂସସ୍ୟ ସୋମସ୍ୟ କଲଶୋ ଧୃତଃ ।
ଦେବାଃ ସଂଗତ୍ୟ ଯୁସ୍ତର୍ବ ଋଷଭଂ ବ୍ୟକଲ୍ପୟନ୍ ॥୧୬॥

ତେ କୁଷ୍ଠିକାଃ ସରମାୟୈ କୁର୍ମେତ୍ୟୋ ଅଦଧୁଃ ଶଫାନ୍ ।
ଉବଧ୍ୟମସ୍ୟ କୀଟେଭ୍ୟଃ ଶ୍ୱବର୍ତ୍ତେତ୍ୟୋ ଅଧାରୟନ୍ ॥୧୬॥

ଶୃଙ୍ଖାଭ୍ୟାଂ ରକ୍ଷ ରକ୍ଷତ୍ୟବର୍ତ୍ତଂ ହୃଦ୍ଧି ଚକ୍ଷୁଷା ।
ଶୃଣୋତି ଭଦ୍ରଂ କର୍ଣ୍ଣାଭ୍ୟାଂ ଗବାଂ ଯଃ ପତିରୟାଃ ॥୧୭॥

ଶତୟାଜଂ ସ ଯଜତେ ନୈନଂ ଦୁନ୍ଦ୍ରୁତ୍ୟଗ୍ନୟଃ ।
ଜିନ୍ଦୁକ୍ତି ବିଶ୍ୱେ ତଂ ଦେବା ଯୋ ବ୍ରାହ୍ମଣ ରକ୍ଷଭମାଜୁହୋତି ॥୧୮॥

ବ୍ରାହ୍ମଣେଭ୍ୟ ରକ୍ଷତଂ ଦତ୍ତ୍ୱା ବରୀୟଃ କୃଣୁତେ ମନଃ ।
ପୁଷ୍ଟିଂ ସୋ ଅୟ୍ୟାନାଂ ସ୍ୱେ ଗୋଷ୍ଠେଽବ ପଶ୍ୟତେ ॥୧୯॥

ଗାବଃ ସନ୍ତ ପ୍ରଜାଃ ସନ୍ତଥୋ ଅସ୍ତୁ ତନୁବଲମ୍ ।
ତସୂର୍ବମନୁ ମନ୍ୟନ୍ତାଂ ଦେବା ରକ୍ଷଭଦାୟିନେ ॥୨୦॥

ଅୟଂ ପିପାନ ଇନ୍ଦ୍ର ଇନ୍ଦ୍ରୟିଂ ଦଧାତୁ ଚେତନୀମ୍ ।
ଅୟଂ ଧେନୁଂ ସୁଦୁଘାଂ ନିତ୍ୟବସ୍ରାଂ ବଶଂ ଦୁହାଂ ବିପକ୍ଷିତଂ ପରୋ ଦିବଃ ॥୨୧॥

ପିଶଙ୍ଗରୂପୋ ନଭସୋ ବୟୋଧା ଐନ୍ଦ୍ରଃ ଶୁଷ୍ଟୋ ବିଶ୍ୱରୂପୋ ନ ଆଗନ୍ ।
ଆୟୁରସ୍ତୁଭ୍ୟଂ ଦଧତ୍-ପ୍ରଜାଂ ତ ରାୟଶ୍ଚ ପୋଷୈରଭି ନଃ ସଚତାମ୍ ॥୨୨॥

ଉପେହୋପପର୍ଚ୍ଚନାସ୍ମିନ୍-ଗୋଷ୍ଠ ଉପ ପୃଞ୍ଚି ନଃ ।
ଉପ ରକ୍ଷଭସ୍ୟ ଯଦ୍ରେତ ଉପେନ୍ଦ୍ର ତବ ବୀର୍ଯ୍ୟମ୍ ॥୨୩॥

ଏତଂ ବୋ ଯୁବାନଂ ପ୍ରତି ଦଧ୍ନୋ ଅତ୍ର ତେନ କ୍ରୀତକ୍ରୀଣ୍ଡରତ ବର୍ଣା ଅନୁ ।
ମା ନୋ ହାସିଷ୍ଠ ଜନ୍ମଷା ସୁଭାଗା ରାୟଶ୍ଚ ପୋଷୈରଭି ନଃ ସଚଧୂମ୍ ॥୨୪॥

॥ ଇତି ଦ୍ୱିତୀୟୋଽନୁବାକଃ ॥

(୯୫) ଋଷିଃ - ଭୃଗୁ । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୨. ୫-୯, ୧୧-୧୩, ୧୫, ୧୯, ୨୭),
 ଚତୁଷ୍ପଦା ପୁର ଅତିଶକ୍ତୀ ଜଗତୀ (୩), ଜଗତୀ (୪, ୧୦), ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୪, ୧୭, ୨୭-୨୯),
 ତ୍ରିପଦା ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୭), ତ୍ରିପଦା ବିରାଟ୍ ଗାୟତ୍ରୀ (୧୮, ୩୭), ପଞ୍ଚପଦା ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଉଷ୍ମିକ୍ ଗର୍ଭା
 ଉପରିଷ୍ଟାଦ୍ ବାହ୍ତା ଭୂରିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨୦-୨୨, ୨୫), ପୁର ଉଷ୍ମିକ୍ (୨୩), ପଞ୍ଚପଦା ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍
 ଉଷ୍ମିକ୍ ଗର୍ଭା ଉପରିଷ୍ଟାଦ୍ ବାହ୍ତା ବିରାଟ୍ ଜଗତୀ (୨୪), କକୁଭୃତ୍ୟାନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୩୦),
 ସପ୍ତପଦା ଅଷ୍ଟି (୩୧), ଦଶପଦା ପ୍ରକୃତିଃ (୩୨-୩୫), ଦଶପଦା କୃତିଃ (୩୬),
 ଏକାବସାନା ଦ୍ଵିପଦା ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୩୮) । ଦେବତା - ଅଜଃ, ପଞ୍ଚୋଦନଃ (୧-୩୮)

ଆ ନୟୈତମା ରଭସ୍ଵ ସୁକୃତାଂ ଲୋକମପି ଗଚ୍ଛତୁ ପ୍ରଜାନନ୍ ।
 ତୀର୍ତ୍ତା ତମାଂସି ବହୁଧା ମହାନ୍ତ୍ୟଜୋ ନାକମା କ୍ରମତାଂ ତୃତୀୟନ୍ ॥୧॥
 ଇନ୍ଦ୍ରାୟ ଭାଗଂ ପରି ତ୍ଵା ନୟାମ୍ୟସ୍ମିନ୍ୟଜ୍ଞେ ଯଜମାନାୟ ସୂରିମ୍ ।
 ଯେ ନୋ ଦ୍ଵିଷନ୍ତ୍ୟନ୍ତୁ ତାନୁଭସ୍ଵାନାଗସୋ ଯଜମାନସ୍ୟ ବୀରାଃ ॥୨॥
 ପ୍ର ପଦୋଽବ ନେନିଷ୍ଠି ଦୁଷ୍ଟରିତଂ ଯଜତାର ଶୁଭୈଃ ଶଫୈରା କ୍ରମତାଂ ପ୍ରଜାନନ୍ ।
 ତୀର୍ତ୍ତା ତମାଂସି ବହୁଧା ବିପଶ୍ୟନ୍ତଜୋ ନାକମା କ୍ରମତାଂ ତୃତୀୟନ୍ ॥୩॥
 ଅନୁଛ୍ୟ ଶ୍ୟାମେନ ତୃତମେତାଂ ବିଶସ୍ତୟ୍ଯଥାପର୍ବସିନା ମାଭି ମଂସ୍ତାଃ ।
 ମାଭି ଦ୍ରୁହଃ ପରୁଶଃ କଳ୍ପୟୈନଂ ତୃତୀୟେ ନାକେ ଅପି ବି ଶ୍ରୟୈନମ୍ ॥୪॥
 ଋଚା କୁମ୍ଭୀମଧ୍ୟଗ୍ନୌ ଶ୍ରୟାମ୍ୟା ସିଞ୍ଚୋଦକମବ ଧେହ୍ୟେନମ୍ ।
 ପର୍ଯ୍ୟଧିଭାଗ୍ନିନା ଶମିତାରଃ ଶୃତୋ ଗଚ୍ଛତୁ ସୁକୃତାଂ ଯତ୍ର ଲୋକଃ ॥୫॥
 ଉକ୍ରାମାତଃ ପରି ଚେଦତପ୍ତସ୍ତପ୍ତାକରୋରଧି ନାକଂ ତୃତୀୟମ୍ ।
 ଅଗ୍ନେରଗ୍ନିରଧି ସଂ ବଭୂବିଧ ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମନ୍ତମଭି ଲୋକଂ ଜୟୈତମ୍ ॥୬॥

ଅଜୋ ଅଗ୍ନିରଜମ୍ନ ଜ୍ୟୋତିରାହୁରଜଂ ଜୀବତା ବ୍ରହ୍ମଣେ ଦେୟମାହୁଃ ।
ଅଜସ୍ତମାଂସ୍ୟପ ହୃଦ୍ଭି ଦୂରମସ୍ତ୍ରଂଲ୍ଲୋକେ ଶ୍ରଦ୍ଧଧାନେନ ଦତ୍ତଃ ॥୭॥

ପଞ୍ଚୋଦନଃ ପଞ୍ଚିଧା ବି କ୍ରମତାମାକ୍ରଂସ୍ୟମାନସ୍ତୀଶି ଜ୍ୟୋତୀଂଷି ।
ଇଜାନାନାଂ ସୁକୃତାଂ ପ୍ରେହି ମଧ୍ୟଂ ତୃତୀୟେ ନାକେ ଅଧି ବି ଶ୍ରୟସ୍ତୁ ॥୮॥

ଅଜା ରୋହ ସୁକୃତାଂ ଯତ୍ର ଲୋକଃ ଶରତୋ ନ ତତ୍ତୋଽତି ଦୁର୍ଗାଣ୍ୟଷଃ ।
ପଞ୍ଚୋଦନୋ ବ୍ରହ୍ମଣେ ଦୀୟମାନଃ ସ ଦାତାରଂ ତୃତ୍ୟା ତର୍ପୟାତି ॥୯॥

ଅଜସ୍ତ୍ରୀନାକେ ତ୍ରିଦିବେ ତ୍ରିପୃଷ୍ଠେ ନାକସ୍ୟ ପୃଷ୍ଠେ ଦଦିବାଂସଂ ଦଧାତି ।
ପଞ୍ଚୋଦନୋ ବ୍ରହ୍ମଣେ ଦୀୟମାନୋ ବିଶ୍ୱରୂପା ଧେନୁଃ କାମଦୁଘାସ୍ୟେକା ॥୧୦॥

ଏତଦ୍ୱୋ ଜ୍ୟୋତିଃ ପିତରସ୍ତୃତୀୟଂ ପଞ୍ଚୋଦନଂ ବ୍ରହ୍ମଣୋଽଜଂ ଦଦାତି ।
ଅଜସ୍ତମାଂସ୍ୟପ ହୃଦ୍ଭି ଦୂରମସ୍ତ୍ରଂଲ୍ଲୋକେ ଶ୍ରଦ୍ଧଧାନେନ ଦତ୍ତଃ ॥୧୧॥

ଇଜାନାନାଂ ସୁକୃତାଂ ଲୋକମୀୟନ୍ପଞ୍ଚୋଦନଂ ବ୍ରହ୍ମଣୋଽଜଂ ଦଦାତି ।
ସ ବ୍ୟାପ୍ତିମତି ଲୋକଂ ଜୟେତଂ ଶିବୋଽସ୍ତଭ୍ୟଂ ପ୍ରତିଗୃହୀତୋ ଅସ୍ତୁ ॥୧୨॥

ଅଜୋ ହ୍ୟଗ୍ନେରଜନିଷ୍ଠ ଶୋକାଦ୍ୱିପ୍ରୋ ବିପ୍ରସ୍ୟ ସହସ୍ରୋ ବିପଶ୍ଚିତ୍ ।
ଇଷ୍ଟଂ ପୂର୍ତ୍ତମତିପୂର୍ତ୍ତଂ ବଷଟ୍କୃତଂ ତଦ୍ଦେବା ଋତୁଶଃ କଲ୍ଲୟନ୍ତୁ ॥୧୩॥

ଅମୋତଂ ବାସୋ ଦଦ୍ୟାଦ୍ଭିରଣ୍ୟମପି ଦକ୍ଷିଣାମ୍ ।
ତଥା ଲୋକାନ୍ନସମାପ୍ନୋତି ଯେ ଦିବ୍ୟା ଯେ ତ ପାର୍ଥିବାଃ ॥୧୪॥

ଏତାସ୍ତ୍ୱାଜୋପ ଯନ୍ତୁ ଧାରାଃ ସୋମ୍ୟା ଦେବୀର୍ଦ୍ଧୃତପୃଷ୍ଠା ମଧୁଶ୍ଚୁତଃ ।
ସ୍ତଭାନ୍ପୃଥିବୀମୁତ ଦ୍ୟାଂ ନାକସ୍ୟ ପୃଷ୍ଠେଽଧି ସପ୍ତରଶ୍ମୌ ॥୧୫॥

ଅଜୋଽସ୍ୟଜ ସ୍ୱର୍ଗୋଽସି ତ୍ୱୟା ଲୋକମଙ୍ଗିରସଃ ପ୍ରାଜାନନ୍ ।
ତଂ ଲୋକଂ ପୁଣ୍ୟଂ ପ୍ର ଜ୍ଞେଷମ୍ ॥୧୬॥

ଯେନା ସହସ୍ରଂ ବହସି ଯେନାଗ୍ନେ ସର୍ବବେଦସମ୍ ।
ତେନେମଂ ଯଜ୍ଞଂ ନୋ ବହ ସ୍ୱର୍ଦେବେଷୁ ଗନ୍ତବେ ॥୧୭॥

ଅଜଃ ପକ୍ୱଃ ସ୍ୱର୍ଗେ ଲୋକେ ଦଧାତି ପଞ୍ଚୋଦନୋ ନିରୂତିଂ ବାଧମାନଃ ।
ତେନ ଲୋକାନ୍ତସ୍ୱର୍ଯ୍ୟବତୋ ଜୟେମ ॥୧୮॥

ୟଂ ବ୍ରାହ୍ମଣେ ନିଦଧେ ଯଂ ଚ ବିଷ୍ଣୁ ଯା ବିପୁଷ ଓଦନାନାମଜସ୍ୟ ।
ସର୍ବଂ ତଦଗ୍ନେ ସୁକୃତସ୍ୟ ଲୋକେ ଜାନୀତାନ୍ନଃ ସଂଗମନେ ପଥୀନାମ୍ ॥୧୯॥

ଅଜୋ ବା ଇଦମଗ୍ନେ ବ୍ୟକ୍ରମତ ତସ୍ୟୋର ଇୟମଭବଘୋଃ ପୃଷ୍ଠମ୍ ।
ଅନ୍ତରିକ୍ଷଂ ମଧ୍ୟଂ ଦିଶଃ ପାର୍ଶ୍ୱେ ସମୁଦ୍ରୌ କୁକ୍ଷୀ ॥୨୦॥

ସତ୍ୟଂ ଚର୍ତ୍ତଂ ଚ ଚକ୍ଷୁଷୀ ବିଶ୍ୱଂ ସତ୍ୟଂ ଶ୍ରଦ୍ଧା ପ୍ରାଣୋ ବିରାଟ୍ ଶିରଃ ।
ଏଷ ବା ଅପରିମିତୋ ଯଜ୍ଞୋ ଯଦଜଃ ପଞ୍ଚୋଦନଃ ॥୨୧॥

ଅପରିମିତମେବ ଯଜ୍ଞମାପ୍ନୋତ୍ୟପରିମିତଂ ଲୋକମବ ରୁନ୍ଧଧେ ।
ୟୋଽଜଂ ପଞ୍ଚୋଦନଂ ଦକ୍ଷିଣାଜ୍ୟୋତିଷଂ ଦଦାତି ॥୨୨॥

ନାସ୍ୟାସ୍ତୀନି ଭିକ୍ଷ୍ୟାନ୍ ମଜ୍ଜଞ୍ଜୋ ନିର୍ଧୟେତ୍ ।
ସର୍ବମେନଂ ସମାଦାୟେଦମିଦଂ ପ୍ର ବେଶୟେତ୍ ॥୨୩॥

ଇଦମିଦମେବାସ୍ୟ ରୂପଂ ଭବତି ତେନୈନଂ ସଂ ଗମୟତି ।
ଇଷଂ ମହ ଉର୍ଜମସ୍ତୈ ଦୁହେ ଯୋଽଜଂ ପଞ୍ଚୋଦନଂ ଦକ୍ଷିଣାଜ୍ୟୋତିଷଂ ଦଦାତି ॥୨୪॥

ପଞ୍ଚ ରୁକ୍ମା ପଞ୍ଚ ନବାନି ବସ୍ତା ପଞ୍ଚାସ୍ତୈ ଧେନବଃ କାମଦୁଘା ଭବନ୍ତି ।
ୟୋଽଜଂ ପଞ୍ଚୋଦନଂ ଦକ୍ଷିଣାଜ୍ୟୋତିଷଂ ଦଦାତି ॥୨୫॥

ପଞ୍ଚ ରୁକ୍ମା ଜ୍ୟୋତିରସ୍ତୈ ଭବନ୍ତି ବର୍ମ ବାସାଂସି ତନ୍ନେ ଭବନ୍ତି ।
ସ୍ୱର୍ଗଂ ଲୋକମଶୁତେ ଯୋଽଜଂ ପଞ୍ଚୋଦନଂ ଦକ୍ଷିଣାଜ୍ୟୋତିଷଂ ଦଦାତି ॥୨୬॥

ୟା ପୂର୍ବଂ ପତିଂ ବିଭ୍ରାଃପାନଂ ବିନ୍ଦତେଃପରମ୍ ।
ପଞ୍ଚୋଦନଂ ଚ ତାବଜଂ ଦଦାତୋ ନ ବି ଘ୍ନୋଷତଃ ॥୨୭॥

ସମାନଲୋକୋ ଭବତି ପୁନର୍ଭୁବାପରଃ ପତିଃ ।
ଘ୍ନୋଃଜଂ ପଞ୍ଚୋଦନଂ ଦକ୍ଷିଣାଜ୍ୟୋତିଷଂ ଦଦାତି ॥୨୮॥

ଅନୁପୂର୍ବବସ୍ତ୍ରାଂ ଧେନୁମନନ୍ଦାହମୁପବର୍ହଣମ୍ ।
ବାସୋ ହିରଣ୍ୟଂ ଦତ୍ତ୍ବା ତେ ଯନ୍ତ୍ରି ଦିବମୁତ୍ତମାମ୍ ॥୨୯॥

ଆତ୍ମାନଂ ପିତରଂ ପୁତ୍ରଂ ପୌତ୍ରଂ ପିତାମହମ୍ ।
ଜାୟାଂ ଜନିତ୍ରୀଂ ମାତରଂ ଯେ ପ୍ରିୟାସ୍ତାନୁପ ହୃୟେ ॥୩୦॥

ୟୋ ବୈ ନୈଦାଘଂ ନାମର୍ତ୍ତୁଂ ବେଦ ।
ଏଷ ବୈ ନୈଦାଘୋ ନାମର୍ତ୍ତୁର୍ଯଦଜଃ ପଞ୍ଚୋଦନଃ ।
ନିରେବାପ୍ରିୟସ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରିୟଂ ଦହତି ଭବତ୍ୟାତ୍ମନା ।
ଘ୍ନୋଃଜଂ ପଞ୍ଚୋଦନଂ ଦକ୍ଷିଣାଜ୍ୟୋତିଷଂ ଦଦାତି ॥୩୧॥

ୟୋ ବୈ କୁର୍ବନ୍ତଂ ନାମର୍ତ୍ତୁଂ ବେଦ ।
କୁର୍ବତୀଂକୁର୍ବତୀମେବାପ୍ରିୟସ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରିୟମା ଦତ୍ତେ ।
ଏଷ ବୈ କୁର୍ବନ୍ନାମର୍ତ୍ତୁର୍ଯଦଜଃ ପଞ୍ଚୋଦନଃ ।
ନିରେବାପ୍ରିୟସ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରିୟଂ ଦହତି ଭବତ୍ୟାତ୍ମନା ।
ଘ୍ନୋଃଜଂ ପଞ୍ଚୋଦନଂ ଦକ୍ଷିଣାଜ୍ୟୋତିଷଂ ଦଦାତି ॥୩୨॥

ୟୋ ବୈ ସଂୟନ୍ତଂ ନାମର୍ତ୍ତୁଂ ବେଦ ।
ସଂୟତୀଂସଂୟତୀମେବାପ୍ରିୟସ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରିୟମା ଦତ୍ତେ ।
ଏଷ ବୈ ସଂୟନ୍ନାମର୍ତ୍ତୁର୍ଯଦଜଃ ପଞ୍ଚୋଦନଃ ।
ନିରେବାପ୍ରିୟସ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରିୟଂ ଦହତି ଭବତ୍ୟାତ୍ମନା ।
ଘ୍ନୋଃଜଂ ପଞ୍ଚୋଦନଂ ଦକ୍ଷିଣାଜ୍ୟୋତିଷଂ ଦଦାତି ॥୩୩॥

ୟୋ ବୈ ପିନ୍ଧୁକ୍ତଂ ନାମର୍ତ୍ତଂ ବେଦ ।
 ପିନ୍ଧୁତୀଂପିନ୍ଧୁତୀମେବାପ୍ରିୟସ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରିୟମା ଦତ୍ତେ ।
 ଏଷ ବୈ ପିନ୍ଧୁନାମର୍ତ୍ତର୍ଯ୍ୟଦଜଃ ପଞ୍ଚୋଦନଃ ।
 ନିରେବାପ୍ରିୟସ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରିୟଂ ଦହତି ଭବତ୍ୟାତ୍ମନା ।
 ଯୋଃଜଂ ପଞ୍ଚୋଦନଂ ଦକ୍ଷିଣାଜ୍ୟୋତିଷଂ ଦଦାତି ॥୩୪॥

ୟୋ ବା ଉଦ୍ୟକ୍ତଂ ନାମର୍ତ୍ତଂ ବେଦ ।
 ଉଦ୍ୟତୀଂଉଦ୍ୟତୀମେବାପ୍ରିୟସ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରିୟମା ଦତ୍ତେ ।
 ଏଷ ବା ଉଦ୍ୟନ୍-ନାମର୍ତ୍ତର୍ଯ୍ୟଦଜଃ ପଞ୍ଚୋଦନଃ ।
 ନିରେବାପ୍ରିୟସ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରିୟଂ ଦହତି ଭବତ୍ୟାତ୍ମନା ।
 ଯୋଃଜଂ ପଞ୍ଚୋଦନଂ ଦକ୍ଷିଣାଜ୍ୟୋତିଷଂ ଦଦାତି ॥୩୫॥

ୟୋ ବା ଅଭିଭୂବଂ ନାମର୍ତ୍ତଂ ବେଦ ।
 ଅଭିଭବନ୍ତୀମଭିଭବନ୍ତୀମେବାପ୍ରିୟସ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରିୟମା ଦତ୍ତେ ।
 ଏଷ ବା ଅଭିଭୂର୍ନାମର୍ତ୍ତର୍ଯ୍ୟଦଜଃ ପଞ୍ଚୋଦନଃ ।
 ନିରେବାପ୍ରିୟସ୍ୟ ଭ୍ରାତୃବ୍ୟସ୍ୟ ଶ୍ରିୟଂ ଦହତି ଭବତ୍ୟାତ୍ମନା ।
 ଯୋଃଜଂ ପଞ୍ଚୋଦନଂ ଦକ୍ଷିଣାଜ୍ୟୋତିଷଂ ଦଦାତି ॥୩୬॥

ଅଜଂ ଚ ପଚତ ପଞ୍ଚି ଚୌଦନାନ୍ ।
 ସର୍ବା ଦିଶଃ ସଂମନସଃ ସପ୍ରୀତୀଃ ସାନ୍ତର୍ଦ୍ଦେଶାଃ ପ୍ରତି ଗୃହ୍ମନ୍ତୁ ତ ଏତନ୍ ॥୩୭॥
 ତାସ୍ତେ ରକ୍ଷନ୍ତୁ ତବ ତୁଭ୍ୟମେତଂ ତାଭ୍ୟ ଆଜ୍ୟଂ ହବିରିଦଂ ଭୁହୋମି ॥୩୮॥

॥ ଇତି ବିଂଶଃ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

॥ ଅଥ ଏକବିଂଶଃ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

(୯୩୭ - ୧) [ପ୍ରଥମଃ ପର୍ଯ୍ୟୟଃ] ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ନାଗୀ ତ୍ରିପଦା ଗାୟତ୍ରୀ (୧),
 ତ୍ରିପଦା ଆର୍ଷୀ ଗାୟତ୍ରୀ (୨), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୩, ୭), ଆର୍ଷୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୪, ୯),
 ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ (୫), ତ୍ରିପଦା ସାମ୍ନୀ ଜଗତୀ (୬), ଯାଜୁଷୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୮), ସାମ୍ନୀ ଭୃଗିକ୍ ବୃହତୀ
 (୧୦), ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୧, ୧୪-୧୬), ବିରାଟ୍ ଗାୟତ୍ରୀ (୧୨), ସାମ୍ନୀ ନିତୃତ୍ ପଞ୍ଚୁଃ (୧୩),
 ତ୍ରିପଦା ବିରାଟ୍ ଭୃଗିକ୍ ଗାୟତ୍ରୀ (୧୭) । ଦେବତା - ଅତିଥିଃ, ବିଦ୍ୟା ବା (୧-୧୭)

ଯୋ ବିଦ୍ୟାଦ୍-ବ୍ରହ୍ମ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷଂ ପରୂଷି ଯୁସ୍ୟ ସଂଭାରା ଋତୋ ଯୁସ୍ୟାନୁକ୍ୟମ୍ ॥୧॥

ସାମାନି ଯୁସ୍ୟ ଲୋମାନି ଯଜୁର୍ହୃଦୟମୁଚ୍ୟତେ ପରିସ୍ତରଣମିଜବିଃ ॥୨॥

ୟଦ୍ଘା ଅତିଥିପତିରତିଥୀନ୍-ପ୍ରତିପଣ୍ୟତି ଦେବୟଜନଂ ପ୍ରେକ୍ଷତେ ॥୩॥

ୟଦଭିବଦତି ଦୀକ୍ଷାମୁପୈତି ଯଦୁଦକଂ ଯାତତ୍ୟପଃ ପ୍ର ଶୟତି ॥୪॥

ୟା ଏବ ଯୁଜ୍ଞ ଆପଃ ପ୍ରଣୀୟନ୍ତେ ତା ଏବ ତାଃ ॥୫॥

ୟଉର୍ପଣମାହରନ୍ତି ଯ ଏବାଗ୍ନୀଷୋମୀୟଃ ପଶୁର୍ବଧ୍ୟତେ ସ ଏବ ସଃ ॥୬॥

ୟଦାବସଥାନ୍-କଳ୍ପୟନ୍ତି ସଦୋହବିଧାନାନ୍ୟେବ ତନ୍ନଳ୍ପୟନ୍ତି ॥୭॥

ୟଦୁପସ୍ମଶନ୍ତି ବହିରେବ ତତ୍ ॥୮॥

ୟଦୁପରିଶୟନମାହରନ୍ତି ସ୍ୱର୍ଗମେବ ତେନ ଲୋକମବ ରୁନ୍ଧଧେ ॥୯॥

ୟଜ୍ଞଶିପୂପବର୍ହଣମାହରନ୍ତି ପରିଧୟ ଏବ ତେ ॥୧୦॥

ୟଦାଞ୍ଜନାଭ୍ୟାଞ୍ଜନମାହରନ୍ତ୍ୟାଜ୍ୟମେବ ତତ୍ ॥୧୧॥

ଯୁପୁରା ପରିବେଷାତ୍-ଖାଦମାହରନ୍ତି ପୁରୋଦାଶାବେବ ତୌ ||୧୭||

ଯଦଶନକୃତଂ ହୃୟନ୍ତି ହବିଷ୍ମତମେବ ତଦ୍-ଧୃୟନ୍ତି ||୧୩||

ୟେ ବ୍ରୀହୟୋ ଯୁବା ନିରୁପ୍ୟନ୍ତେଂଶବ ଏବ ତେ ||୧୪||

ୟାନ୍ୟଲୁଖଲମୁସଲାନି ଗ୍ରାବାଶ ଏବ ତେ ||୧୫||

ଶୂର୍ପଂ ପବିତ୍ରଂ ତୁଷା ରଜୀଷାଭିଷବଶୀରାପଃ ||୧୬||

ସୁଗ୍-ଦର୍ବିର୍ନେଷଣମାୟବନଂ ଦ୍ରୋଣକଲଶାଃ କୁମ୍ଭେଃ
ବାୟବ୍ୟାନି ପାତ୍ରାଣୀୟମେବ କୃଷ୍ଣାଜିନମ୍ ||୧୭||

=====

(୯|୭ - ୨) [ଦ୍ଵିତୀୟଃ ପର୍ଯ୍ୟାୟଃ] ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା | ଛନ୍ଦ - ବିରାଟ୍ ପୁରସ୍ତାଦ୍ ବୃହତୀ (୧),
ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨, ୧୨), ଆସୁରୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୩), ସାମ୍ନୀ ଉଷ୍ଟିକ୍ (୪), ସାମ୍ନୀ ବୃହତୀ (୫),
ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୬), ପଞ୍ଚପଦା ବିରାଟ୍ ପୁରସ୍ତାଦ୍ ବୃହତୀ (୭), ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ (୮),
ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୯), ତ୍ରିପଦା ଆର୍ଚୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧୦), ଭୂରିକ୍ ସାମ୍ନୀ ବୃହତୀ (୧୧),
ତ୍ରିପଦା ଆର୍ଚୀ ପଞ୍ଜିଃ (୧୩) | ଦେବତା - ଅତିଥିଃ, ବିଦ୍ୟା ବା (୧-୧୩)

=====

ଯଜମାନବ୍ରାହ୍ମଣଂ ବା ଏତଦତିଥିପତିଃ କୁରୁତେ ଯଦାହାର୍ଯ୍ୟାଣି ପ୍ରେକ୍ଷତ ଇଦଂ ଭୂୟା ଇଦା ମିତି ||୧||

ଯଦାହ ଭୂୟ ଉଦ୍ଧରେତି ପ୍ରାଣମେବ ତେନ ବର୍ଷୀୟାଂସଂ କୁରୁତେ ||୨||

ଉପ ହରତି ହବୀଂଷ୍ୟା ସାଦୟତି ||୩||

ତେଷାମାସନ୍ନାନାମତିଥିରାତୁଞ୍ଜୁହୋତି ||୪||

ସୁତା ହସ୍ତେନ ପ୍ରାଣେ ଯୂପେ ସୁକ୍ଳାରେଣ ବଷଟ୍‌କାରେଣ ||୫||

ଏତେ ବୈ ପ୍ରିୟାଶ୍ଚାପ୍ରିୟାଶ୍ଚର୍ତ୍ତ୍ଵିଜଃ ସ୍ୱର୍ଗଂ ଲୋକଂ ଗମୟନ୍ତି ଯଦତିଥୟଃ ||୬||

ସ ଯ ଏବଂ ବିଦ୍ଵାନ୍ ଦ୍ଵିଷନ୍ନଶୀୟାନ୍ ଦ୍ଵିଷତୋନ୍ନମଶୀୟାନ୍ ମୀମାଂସିତସ୍ୟ ନ ମୀମାଂସମାନସ୍ୟ ॥୭॥

ସର୍ବୋ ବା ଏଷ ଜଗ୍-ଧପାପ୍ତା ଯସ୍ୟାନ୍ନମଶ୍ନତି ॥୮॥

ସର୍ବୋ ବା ଏସୋଽଜଗ୍-ଧପାପ୍ତା ଯସ୍ୟାନ୍ନଂ ନାଶ୍ନତି ॥୯॥

ସର୍ବଦା ବା ଏଷ ଯୁକ୍ତଗ୍ରାବାଦ୍ରୂପବିତ୍ରୋ ବିତତାଧୁର ଆହୃତୟଜ୍ଞକ୍ରତୁର୍ଯ୍ୟ ଉପହରତି ॥୧୦॥

ପ୍ରଜାପତ୍ୟୋ ବା ଏତସ୍ୟ ଯଜ୍ଞୋ ବିତତୋ ଯ ଉପହରତି ॥୧୧॥

ପ୍ରଜାପତେର୍ବା ଏଷ ବିକ୍ରମାନନୁବିକ୍ରମତେ ଯ ଉପହରତି ॥୧୨॥

ୟୋଽତିଥୀନାଂ ସ ଆହବନୀୟୋ ଯୋ ବେଶ୍ମନି ସ ଗାର୍ହପତ୍ୟୋ ଯସ୍ମିନ୍ପଚନ୍ତି ସ ଦକ୍ଷିଣାଗ୍ନିଃ ॥୧୩॥

=====

(୯)୭ - ୩) [ତୃତୀୟଃ ପର୍ଯ୍ୟାୟଃ] ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିପଦା ପିପୀଲିକ ମଧ୍ୟା ଗାୟତ୍ରୀ (୧-୬, ୯),
ସାମ୍ନୀ ବୃହତୀ (୭), ପିପୀଲିକ ମଧ୍ୟା ଉଷ୍ଠିକ୍ (୮) । ଦେବତା - ଅତିଥିଃ, ବିଦ୍ୟା ବା (୧-୯)

=====

ଇଷ୍ଟଂ ଚ ବା ଏଷ ପୂର୍ତ୍ତଂ ଚ ଗୃହାଣାମଶ୍ନାତି ଯଃ ପୂର୍ବୋଽତିଥେରଶ୍ନାତି ॥୧॥

ପୟଶ୍ଚ ବା ଏଷ ରସଂ ଚ ଗୃହାଣାମଶ୍ନାତି ଯଃ ପୂର୍ବୋଽତିଥେରଶ୍ନାତି ॥୨॥

ଉର୍ଜାଂ ଚ ବା ଏଷ ସ୍ଵାତିଂ ଚ ଗୃହାଣାମଶ୍ନାତି ଯଃ ପୂର୍ବୋଽତିଥେରଶ୍ନାତି ॥୩॥

ପ୍ରଜାଂ ବା ଏଷ ପଶୁଂଶ୍ଚ ଗୃହାଣାମଶ୍ନାତି ଯଃ ପୂର୍ବୋଽତିଥେରଶ୍ନାତି ॥୪॥

କୀର୍ତ୍ତିଂ ବା ଏଷ ଯଶଶ୍ଚ ଗୃହାଣାମଶ୍ନାତି ଯଃ ପୂର୍ବୋଽତିଥେରଶ୍ନାତି ॥୫॥

ଶ୍ରିୟଂ ବା ଏଷ ସଂବିଦଂ ଚ ଗୃହାଣାମଶ୍ନାତି ଯଃ ପୂର୍ବୋଽତିଥେରଶ୍ନାତି ॥୬॥

ଏଷ ବା ଅତିଥିର୍ଯଜ୍ଞୋତ୍ରିୟସ୍ତସ୍ମାତ୍-ପୂର୍ବୋ ନାଶ୍ନୀୟାତ୍ ॥୭॥

ଅଶିତାବତ୍ୟତିଥାବଶ୍ମୀୟାଦ୍ୟଜ୍ଞସ୍ୟ ସାତ୍ତ୍ୱିକାୟା ଯଜ୍ଞସ୍ୟାବିଚ୍ଛେଦାୟା ତଦ୍-ବ୍ରତମ୍ ॥୮॥

ଏତଦ୍ୱା ଉ ସ୍ୱାଦୀୟୋ ଯଦଧିଗବଂ କ୍ଷୀରଂ ବା ମାଂସଂ ବା ତଦେବ ନାଶ୍ମୀୟାତ୍ ॥୯॥

=====

(୯।୭ - ୪) [ଚତୁର୍ଥଃ ପର୍ଯ୍ୟାୟଃ] ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ପ୍ରାଜାପତ୍ୟା ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍ (୧, ୩, ୫, ୭),
ତ୍ରିପଦା ଗାୟତ୍ରୀ (୨, ୪, ୬, ୮), ଭୃଗିକ୍ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍ (୯), ଚତୁଷ୍ପଦା ପ୍ରସ୍ତାର ପଞ୍ଜିଃ (୧୦) ।
ଦେବତା - ଅତିଥିଃ, ବିଦ୍ୟା ବା (୧-୧୦)

=====

ସ ଯ ଏବଂ ବିଦ୍ୱାନ୍-କ୍ଷୀରମୁପସିଚ୍ୟୋପହରତି ॥୧॥

ୟାବଦଗ୍ନିଷ୍ଟୋମେନେଷ୍ଟୁ ସୁସମୃଦ୍ଧେନାବରୁନ୍ଧଧେ ତାବଦେନେନାବ ରୁନ୍ଧଧେ ॥୨॥

ସ ଯ ଏବଂ ବିଦ୍ୱାନ୍ନୁସର୍ପିରୁପସିଚ୍ୟୋପହରତି ॥୩॥

ୟାବଦତିରାତ୍ରେଣେଷ୍ଟୁ ସୁସମୃଦ୍ଧେନାବରୁନ୍ଧଧେ ତାବଦେନେନାବ ରୁନ୍ଧଧେ ॥୪॥

ସ ଯ ଏବଂ ବିଦ୍ୱାନ୍ନୁଧୂପସିଚ୍ୟୋପହରତି ॥୫॥

ୟାବସୂକ୍ତସଦ୍ୟେନେଷ୍ଟୁ ସୁସମୃଦ୍ଧେନାବରୁନ୍ଧଧେ ତାବଦେନେନାବ ରୁନ୍ଧଧେ ॥୬॥

ସ ଯ ଏବଂ ବିଦ୍ୱାନ୍ନାଂସମୁପସିଚ୍ୟୋପହରତି ॥୭॥

ୟାବଦ୍-ଦ୍ୱାଦଶାହେନେଷ୍ଟୁ ସୁସମୃଦ୍ଧେନାବରୁନ୍ଧଧେ ତାବଦେନେନାବ ରୁନ୍ଧଧେ ॥୮॥

ସ ଯ ଏବଂ ବିଦ୍ୱାନ୍ନୁଦକମୁପସିଚ୍ୟୋପହରତି ॥୯॥

ପ୍ରଜାନାଂ ପ୍ରଜନନାୟା ଗଚ୍ଛତି ପ୍ରତିଷ୍ଠାଂ ପ୍ରିୟଃ ପ୍ରଜାନାଂ ଭବତି ଯ ଏବଂ
ବିଦ୍ୱାନ୍ନୁଦକମୁପସିଚ୍ୟୋପହରତି ॥୧୦॥

=====

(୯୭ - ୫) [ପଞ୍ଚମଃ ପର୍ଯ୍ୟାୟଃ] ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ସାମ୍ନୀ ଉଷ୍ବିକ୍ (୧), ପୁର ଉଷ୍ବିକ୍ (୨),
 ସାମ୍ନୀ ଭୁରିକ୍ ବୃହତୀ (୩, ୫, ୭, ୧୦), ସାମ୍ନୀ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୪, ୬, ୯),
 ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧ - ତ୍ରିପଦା ନିରୂତ୍ ବିଷମା ଗାୟତ୍ରୀ (୫), ପୂର୍ବାର୍ଦ୍ଧ - ତ୍ରିପଦା ବିରାଟ୍ ବିଷମା ଗାୟତ୍ରୀ (୭),
 ତ୍ରିପଦା ବିରାଟ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୮) । ଦେବତା - ଅତିଥିଃ, ବିଦ୍ୟା ବା (୧-୧୦)

=====

ତସ୍ମା ଉଷା ହିତ୍-କୃଣୋତି ସବିତା ପ୍ର ସ୍ତ୍ରୋତି ||୧||

ବୃହସ୍ପତିରୁର୍ଜୟୋଽଘାୟତି ତୃଷ୍ଣା ପୁଷ୍ପ୍ୟା ପ୍ରତି ହରତି ବିଶ୍ଵେ ଦେବା ନିଧନମ୍ ||୨||

ନିଧନଂ ଭୂତ୍ୟାଃ ପ୍ରଜାୟାଃ ପଶୁନାଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ||୩||

ତସ୍ମା ଉଦ୍ୟାହସୂର୍ଯୋ ହିତ୍-କୃଣୋତି ସଂଗବଃ ପ୍ର ସ୍ତ୍ରୋତି ||୪||

ମଧ୍ୟାହନ ଉଦ୍ଘାୟତ୍ୟପରାହ୍ଣଃ ପ୍ରତି ହରତ୍ୟସ୍ତଂୟନ୍ନିଧନମ୍ ।

ନିଧନଂ ଭୂତ୍ୟାଃ ପ୍ରଜାୟାଃ ପଶୁନାଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ||୫||

ତସ୍ମା ଅତ୍ରୋ ଭବନ୍-ହିତ୍-କୃଣୋତି ସ୍ତନୟନ୍-ପ୍ର ସ୍ତ୍ରୋତି ||୬||

ବିଦ୍ୟୋତମାନଃ ପ୍ରତି ହରତି ବର୍ଷନ୍ନୁଦ୍ଘାୟତ୍ୟଦ୍-ଗୃହ୍ଣନ୍ନିଧନମ୍ ।

ନିଧନଂ ଭୂତ୍ୟାଃ ପ୍ରଜାୟାଃ ପଶୁନାଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ||୭||

ଅତିଥୀନ୍-ପ୍ରତି ପଶ୍ୟତି ହିତ୍-କୃଣୋତ୍ୟତି ବଦତି ପ୍ର ସ୍ତ୍ରୋତୁ୍ୟଦକଂ ଯାତତୁ୍ୟଘାୟତି ||୮||

ଉପ ହରତି ପ୍ରତି ହରତୁ୍ୟଚ୍ଛିଷ୍ଟଂ ନିଧନମ୍ ||୯||

ନିଧନଂ ଭୂତ୍ୟାଃ ପ୍ରଜାୟାଃ ପଶୁନାଂ ଭବତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ||୧୦||

=====

(୯୩୭ - ୭) [ଷଷ୍ଠ ପର୍ଯ୍ୟାୟ] ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ (୧),
 ସାମ୍ବୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍ (୨), ତ୍ରିପଦା ଆର୍ଚୀ ପଞ୍ଜିଃ (୩, ୫), ଏକପଦା ପ୍ରାଜାପତ୍ୟା ଗାୟତ୍ରୀ (୪),
 ଆର୍ଚୀ ବୃହତୀ (୬-୧୧), ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଜଗତୀ (୧୨), ଯାଜୁଷୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୧୩),
 ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଉଷ୍ଟିକ୍ (୧୪) । ଦେବତା - ଅତିଥିଃ, ବିଦ୍ୟା ବା (୧-୧୪)

=====

ୟତ୍ସଂସାରଂ ହୃୟତ୍ୟା ଶ୍ରାବୟତ୍ୟେବ ତତ୍ ||୧||

ୟତ୍-ପ୍ରତିଶୃଣୋତି ପ୍ରତ୍ୟାଶ୍ରାବୟତ୍ୟେବ ତତ୍ ||୨||

ୟତ୍ପରିବେଷ୍ଟାରଃ ପାତ୍ରହସ୍ତାଃ ପୂର୍ବେ ତାପରେ ଚ ପ୍ରପଦ୍ୟନ୍ତେ ଚମସାଧୃୟର୍ବ ଏବ ତେ ||୩||

ତେଷାଂ ନ କଶ୍ଚନାହୋତା ||୪||

ୟଦ୍ବା ଅତିଥିପତିରତିଥୀନ୍‌ପରିବିଷ୍ୟ ଗୃହାନୁପୋଦୈତ୍ୟବତ୍ପଥମେବ ତଦୁପାବୈତି ||୫||

ୟସ୍ତଭାଗୟତି ଦକ୍ଷିଣାଃ ସଭାଗୟତି ଯଦନ୍ତୁତିଷ୍ଠତ ଉଦବସ୍ୟତ୍ୟେବ ତତ୍ ||୬||

ସ ଉପହୃତଃ ପୃଥିବ୍ୟାଂ ଭକ୍ଷୟତ୍ୟୁପହୃତସ୍ତସ୍ମିନ୍‌ଯତ୍-ପୃଥିବ୍ୟାଂ ବିଶ୍ଵରୂପମ୍ ||୭||

ସ ଉପହୃତୋଽନ୍ତରିକ୍ଷେ ଭକ୍ଷୟତ୍ୟୁପହୃତସ୍ତସ୍ମିନ୍‌ଦନ୍ତରିକ୍ଷେ ବିଶ୍ଵରୂପମ୍ ||୮||

ସ ଉପହୃତୋ ଦିବି ଭକ୍ଷୟତ୍ୟୁପହୃତସ୍ତସ୍ମିନ୍‌ଦିବି ବିଶ୍ଵରୂପମ୍ ||୯||

ସ ଉପହୃତୋ ଦେବେଷୁ ଭକ୍ଷୟତ୍ୟୁପହୃତସ୍ତସ୍ମିନ୍‌ଦେବେଷୁ ବିଶ୍ଵରୂପମ୍ ||୧୦||

ସ ଉପହୃତୋ ଲୋକେଷୁ ଭକ୍ଷୟତ୍ୟୁପହୃତସ୍ତସ୍ମିନ୍‌ଲୋକେଷୁ ବିଶ୍ଵରୂପମ୍ ||୧୧||

ସ ଉପହୃତ ଉପହୃତଃ ||୧୨||

ଆପ୍ନୋତୀମଂ ଲୋକମାପ୍ନୋତ୍ୟମୁମ୍ ||୧୩||

ଜ୍ୟୋତିଷ୍ମତୋ ଲୋକାଞ୍ଜୟତି ଯ୍ ଯ ଏବଂ ବେଦ ||୧୪||

|| ଇତି ତୃତୀୟୋଽନୁବାକଃ ||

(୯୭) ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ଆର୍ଚୀ ବୃହତୀ (୧), ଆର୍ଚୀ ଉଷ୍ଟିକ୍ (୨),

ଆର୍ଚୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍ (୩, ୫), ସାମ୍ନୀ ବୃହତୀ (୪, ୧୪-୧୭), ଆସୁରୀ ଗାୟତ୍ରୀ (୬, ୮),
ତ୍ରିପଦା ପିପୀଲିକ ମଧ୍ୟା ନିତୃତ୍ ଗାୟତ୍ରୀ (୭), ସାମ୍ନୀ ଗାୟତ୍ରୀ (୯, ୧୩), ପୁର ଉଷ୍ଟିକ୍ (୧୦),
ସାମ୍ନୀ ଉଷ୍ଟିକ୍ (୧୧-୧୨, ୧୬, ୨୫), ଏକପଦା ଆସୁରୀ ଜଗତୀ (୧୮, ୨୨), ଏକପଦା ଆସୁରୀ
ପଞ୍ଜିଃ (୧୯), ଯାଜୁଷୀ ଜଗତୀ (୨୦), ଆସୁରୀ ଅନୁଷ୍ଠୁପ୍ (୨୧), ଏକପଦା ଆସୁରୀ ବୃହତୀ
(୨୩), ସାମ୍ନୀ ଭୁରିକ୍ ବୃହତୀ (୨୪), ସାମ୍ନୀ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨୬) । ଦେବତା - ଗୌଃ (୧-୨୬)

ପ୍ରଜାପତିଶ୍ଚ ପରମେଷ୍ଠୀ ଚ ଶୃଙ୍ଖେ ଇନ୍ଦ୍ରଃ ଶିରୋ ଅଗ୍ନିର୍ଲଲାଟଂ ଯୁମଃ କୃକାଟମ୍ ॥୧॥

ସୋମୋ ରାଜା ମସ୍ତିଷ୍ଟୋ ଦ୍ୟୌରୁତ୍ତରହନୁଃ ପୃଥିବ୍ୟଧରହନୁଃ ॥୨॥

ବିଦ୍ୟୁଦ୍ଭିଦ୍ଧା ମରୁତୋ ଦନ୍ତା ରେବତିର୍ଗ୍ରୀବାଃ କୃତ୍ତିକା ସ୍ୱରା ଘର୍ମୋ ବହଃ ॥୩॥

ବିଶ୍ୱଂ ବାୟୁଃ ସ୍ୱର୍ଗୋ ଲୋକଃ କୃଷ୍ଣଦ୍ରଂ ବିଧରଣୀ ନିବେଷ୍ୟଃ ॥୪॥

ଶ୍ୟେନଃ କ୍ରୋଡୋଃତ୍ତରିକ୍ଷଂ ପାଜସ୍ୟଂ ବୃହସ୍ପତିଃ କକୁଦ୍-ବୃହତୀଃ କୀକସାଃ ॥୫॥

ଦେବାନାଂ ପତ୍ନୀଃ ପୃଷ୍ଠୟ ଉପସଦଃ ପର୍ଶବଃ ॥୬॥

ମିତ୍ରଶ୍ଚ ବରୁଣଶ୍ଚାଂସୌ ଦୃଷ୍ଟା ଚାର୍ଯମା ଚ ଦୋଷଣୀ ମହାଦେବୋ ବାହୁ ॥୭॥

ଇନ୍ଦ୍ରାଣୀ ଉସଦ୍ୱାୟୁଃ ପୁଷ୍ଟଂ ପବମାନୋ ବାଲାଃ ॥୮॥

ବ୍ରହ୍ମ ଚ କ୍ଷତ୍ରଂ ଚ ଶ୍ରୋଣୀ ବଲମୂରୁ ॥୯॥

ଧାତା ଚ ସବିତା ଚାଷ୍ଟୀବନ୍ତୌ ଜଘା ଗନ୍ଧର୍ବା ଅପ୍ସରସଃ କୁଷ୍ଠିକା ଅଦିତିଃ ଶଙ୍ଖାଃ ॥୧୦॥

ଚେତୋ ହୃଦୟଂ ଯଜ୍ଞନ୍ତେଧା ବ୍ରତଂ ପୁରୀତତ୍ ॥୧୧॥

ସୁକୁକ୍ଷିରିରା ବନିଷ୍ଠଃ ପର୍ବତାଃ ପ୍ଲାଶୟଃ ||୧୭||

କ୍ରୋଧୋ ବୃକ୍ଳୋ ମନ୍ୟୁରାଶ୍ଵୋ ପ୍ରଜା ଶେପଃ ||୧୮||

ନଦୀ ସୁତ୍ରୀ ବର୍ଷସ୍ୟ ପତୟ ସ୍ତନା ସ୍ତନୟିତ୍ବରୂପଃ ||୧୯||

ବିଶ୍ଵବ୍ୟତାଶ୍ଚମୌଷଧୟୋ ଲୋମାନି ନକ୍ଷତ୍ରାଣି ରୂପନ୍ ||୨୦||

ଦେବଜନା ରୁଦା ମନୁଷ୍ୟା ଆନ୍ତାଶ୍ୟତ୍ରା ଉଦରନ୍ ||୨୧||

ରକ୍ଷାଂସି ଲୋହିତମିତରଜନା ଉବଧ୍ୟନ୍ ||୨୨||

ଅତ୍ରଂ ପୀବୋ ମଜ୍ଞା ନିଧନନ୍ ||୨୩||

ଅଗ୍ନିରାସୀନ ଉଦ୍ଭିତୋଽଗ୍ନିନା ||୨୪||

ଇନ୍ଦ୍ରଃ ପ୍ରାତ୍ତତ୍ତ୍ଵିଷ୍ଠନକ୍ଷିଣା ତିଷ୍ଠନ୍ୟମଃ ||୨୫||

ପ୍ରତ୍ୟତ୍ତତ୍ତ୍ଵିଷ୍ଠାତୋଦତ୍ତତ୍ତ୍ଵିଷ୍ଠସ୍ତବିତା ||୨୬||

ତୃଣାନି ପ୍ରାପ୍ତଃ ସୋମୋ ରାଜା ||୨୭||

ମିତ୍ର ଇକ୍ଷମାଣ ଆବୃତ୍ ଆନନ୍ଦଃ ||୨୮||

ଯୁଜ୍ୟମାନୋ ବୈଶ୍ଵଦେବୋ ଯୁକ୍ତଃ ପ୍ରଜାପତିର୍ବିମୁକ୍ତଃ ସର୍ବନ୍ ||୨୯||

ଏତଦ୍ଭୈ ବିଶ୍ଵରୂପଂ ସର୍ବରୂପଂ ଗୋରୂପନ୍ ||୩୦||

ଉପୈନଂ ବିଶ୍ଵରୂପାଃ ସର୍ବରୂପାଃ ପଶବସ୍ତ୍ରିଷ୍ଠନ୍ତି ଯୁ ଏବଂ ବେଦ ||୩୧||

=====

(୯୮) ରକ୍ଷିଃ - ଭୃଗୁଜିରା । ଛନ୍ଦ - ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧-୧୧, ୧୩-୧୪, ୧୬-୨୦),

ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ ଗର୍ଭା କକୁଭ୍ରତୀ ଚତୁଷ୍ପଦା ଉଷ୍ମିକ୍ (୧୨), ବିରାଟ୍ ଅନୁଷ୍ଟୁପ୍ (୧୫), ବିରାଟ୍
ପଥ୍ୟାବୃହତୀ (୨୧), ପଥ୍ୟାପଞ୍ଜିଃ (୨୨) । ଦେବତା - ସର୍ବଶୀର୍ଷାମୟାଦ୍ୟାମୟାପାକରଣମ୍ (୧-୨୨)

=====

ଶୀର୍ଷକ୍ତିଂ ଶୀର୍ଷାମୟଂ କର୍ଣ୍ଣଶୂଳଂ ବିଲୋହିତମ୍ ।
ସର୍ବଂ ଶୀର୍ଷନ୍ୟଂ ତେ ରୋଗଂ ବହିର୍ନିର୍ମନ୍ତୟାମହେ ॥୧॥

କର୍ଣ୍ଣାଭ୍ୟାଂ ତେ କଙ୍କୁଷେଭ୍ୟଃ କର୍ଣ୍ଣଶୂଳଂ ବିସ୍ତଳ୍ପକମ୍ ।
ସର୍ବଂ ଶୀର୍ଷନ୍ୟଂ ତେ ରୋଗଂ ବହିର୍ନିର୍ମନ୍ତୟାମହେ ॥୨॥

ୟସ୍ୟ ହେତୋଃ ପ୍ରତ୍ୟବତେ ଯୁଷ୍ମଃ କର୍ଣ୍ଣତୋ ଆସ୍ୟତଃ ।
ସର୍ବଂ ଶୀର୍ଷନ୍ୟଂ ତେ ରୋଗଂ ବହିର୍ନିର୍ମନ୍ତୟାମହେ ॥୩॥

ୟଃ କୃଣୋତି ପ୍ରମୋତମନ୍ ଯଃ କୃଣୋତି ପୁରୁଷମ୍ ।
ସର୍ବଂ ଶୀର୍ଷନ୍ୟଂ ତେ ରୋଗଂ ବହିର୍ନିର୍ମନ୍ତୟାମହେ ॥୪॥

ଅଙ୍ଗଭେଦମଙ୍ଗଦ୍ଭରଂ ବିଶ୍ୱାଙ୍ଗ୍ୟଂ ବିସ୍ତଳ୍ପକମ୍ ।
ସର୍ବଂ ଶୀର୍ଷନ୍ୟଂ ତେ ରୋଗଂ ବହିର୍ନିର୍ମନ୍ତୟାମହେ ॥୫॥

ୟସ୍ୟ ଭୀମଃ ପ୍ରତୀକାଶ ଉଦ୍ବେପୟତି ପୁରୁଷମ୍ ।
ତକ୍ଳାନଂ ବିଶ୍ୱଶାରଦଂ ବହିର୍ନିର୍ମନ୍ତୟାମହେ ॥୬॥

ୟ ଉରୁ ଅନୁସର୍ପତ୍ୟଥୋ ଏତି ଗବୀନିକେ ।
ୟୁଷ୍ମଂ ତେ ଅନ୍ତରଙ୍ଗେଭ୍ୟା ବହିର୍ନିର୍ମନ୍ତୟାମହେ ॥୭॥

ୟଦି କାମାଦପକାମାଜ୍ୱଦୟାଜ୍ଞାୟତେ ପରି ।
ହୃଦୋ ବଲ୍ଲାସମଙ୍ଗେଭ୍ୟା ବହିର୍ନିର୍ମନ୍ତୟାମହେ ॥୮॥

ହରିମାଣଂ ତେ ଅଙ୍ଗୋଢ୍ୟୋଽପ୍ତମନ୍ତ୍ରରୋଦରାତ୍ ।
ୟସ୍ମିନ୍ନାଧ୍ୟାତ୍ମରାତ୍ନନୋ ବହିର୍ନିର୍ମଳ୍ୟୟମହେ ॥୯॥

ଆସୋ ବଳାସୋ ଭବତୁ ମୃତଂ ଭବତ୍ପାମୟତ୍ ।
ୟସ୍ମିନ୍ନାଶଂ ସର୍ବେଷାଂ ବିଷଂ ନିରବୋଚନହଂ ତ୍ବତ୍ ॥୧୦॥

ବହିର୍ବିଲଂ ନିର୍ଦ୍ରବତୁ କାହାବାହଂ ତବୋଦରାତ୍ ।
ୟସ୍ମିନ୍ନାଶଂ ସର୍ବେଷାଂ ବିଷଂ ନିରବୋଚନହଂ ତ୍ବତ୍ ॥୧୧॥

ଉଦରାଞ୍ଚେ କ୍ଳୋମ୍ନୋ ନାଭ୍ୟା ହୃଦୟାଦପି ।
ୟସ୍ମିନ୍ନାଶଂ ସର୍ବେଷାଂ ବିଷଂ ନିରବୋଚନହଂ ତ୍ବତ୍ ॥୧୨॥

ୟଃ ସୀମାନଂ ବିରୁଜନ୍ତି ମୂର୍ଧାନଂ ପ୍ରତ୍ୟର୍ଷନଃ ।
ଅହିଂସନ୍ତୀରନାମୟା ନିର୍ଦ୍ରବନ୍ତୁ ବହିର୍ବିଲମ୍ ॥୧୩॥

ୟା ହୃଦୟମୁପର୍ଷନ୍ତ୍ୟନ୍ତୁତନ୍ତୁନ୍ତି କୀଳସାଃ ।
ଅହିଂସନ୍ତୀରନାମୟା ନିର୍ଦ୍ରବନ୍ତୁ ବହିର୍ବିଲମ୍ ॥୧୪॥

ୟଃ ପାର୍ଶ୍ବେ ଉପର୍ଷନ୍ତ୍ୟନ୍ତୁନିକ୍ଷନ୍ତି ପୃଷ୍ଠଃ ।
ଅହିଂସନ୍ତୀରନାମୟା ନିର୍ଦ୍ରବନ୍ତୁ ବହିର୍ବିଲମ୍ ॥୧୫॥

ୟାସ୍ତ୍ରିରକ୍ଷୀରୁପର୍ଷନ୍ତ୍ୟର୍ଷଣୀର୍ବକ୍ଷଣାସୁ ତେ ।
ଅହିଂସନ୍ତୀରନାମୟା ନିର୍ଦ୍ରବନ୍ତୁ ବହିର୍ବିଲମ୍ ॥୧୬॥

ୟା ଗୁଦା ଅନୁସର୍ପନ୍ତ୍ୟାନ୍ତାଣି ମୋହୟନ୍ତି ତ ।
ଅହିଂସନ୍ତୀରନାମୟା ନିର୍ଦ୍ରବନ୍ତୁ ବହିର୍ବିଲମ୍ ॥୧୭॥

ୟା ମଞ୍ଜୁଞ୍ଜୋ ନିର୍ଧୟନ୍ତି ପରୁଂଷି ବିରୁଜନ୍ତି ତ ।
ଅହିଂସନ୍ତୀରନାମୟା ନିର୍ଦ୍ରବନ୍ତୁ ବହିର୍ବିଲମ୍ ॥୧୮॥

ଯେ ଅଙ୍ଗାନି ମଦୟନ୍ତ୍ରି ଯୁଷ୍ମାସୋ ରୋପଣାସ୍ତବ ।
ୟୁଷ୍ମାଣାଂ ସର୍ବେଷାଂ ବିଷଂ ନିରବୋଚମହଂ ହୃତ୍ ॥୧୯॥

ବିସଲ୍ଲସ୍ୟ ବିଦ୍ରୁଧସ୍ୟ ବାତୀକାରସ୍ୟ ବାଲଜେଃ ।
ୟୁଷ୍ମାଣାଂ ସର୍ବେଷାଂ ବିଷଂ ନିରବୋଚମହଂ ହୃତ୍ ॥୨୦॥

ପାଦାଭ୍ୟାଂ ତେ ଜାନୁଭ୍ୟାଂ ଶ୍ରୋଣିଭ୍ୟାଂ ପରି ଭଂସସଃ ।
ଅନୁକାଦର୍ଶଣୀରୁଷ୍ଟିହାଭ୍ୟଃ ଶୀର୍ଷ୍ଣୋ ରୋଗମନୀନଶମ୍ ॥୨୧॥

ସଂ ତେ ଶୀର୍ଷ୍ଣଃ କପାଲାନି ହୃଦୟସ୍ୟ ଚ ଯୋ ବିଧୁଃ ।
ଭଦ୍ୟନ୍ନାଦିତ୍ୟ ରଶ୍ମିଭିଃ ଶୀର୍ଷ୍ଣୋ ରୋଗମନୀନଶୋଽଙ୍ଗଭେଦମଶୀଶମଃ ॥୨୨॥

॥ ଇତି ଚତୁର୍ଥୋଽନୁବାକଃ ॥

=====

(୯|୯) ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ତ୍ରିଷ୍ତୁପ୍ (୧-୧୧, ୧୩, ୧୫, ୧୭, ୧୯-୨୨),
ଜଗତୀ (୧୨, ୧୪, ୧୬, ୧୮) । ଦେବତା - ବାମଃ, ଅଧ୍ୟାତ୍ମଂ, ଆଦିତ୍ୟଃ (୧-୨୨)

=====

ଅସ୍ୟ ବାମସ୍ୟ ପଲିତସ୍ୟ ହୋତୁସ୍ତସ୍ୟ ଭ୍ରାତା ମଧ୍ୟମୋ ଅସ୍ତ୍ୟଶ୍ନଃ ।
ହୃତୀୟୋ ଭ୍ରାତା ଘୃତପୃଷ୍ଠୋ ଅସ୍ୟାତ୍ରାପଣ୍ୟଂ ବିଶ୍ଵତିଂ ସପ୍ତପୁତ୍ରମ୍ ॥୧॥

ସପ୍ତ ଯୁଞ୍ଜନ୍ତି ରଥମେକଚକ୍ରମେକୋ ଅଶ୍ଵୋ ବହତି ସପ୍ତନାମା ।
ତ୍ରିନାଭି ଚକ୍ରମଜରମନର୍ବଂ ଯତ୍ରେମା ବିଶ୍ଵା ଭୁବନାଧି ତସ୍ମୁଃ ॥୨॥

ଇମଂ ରଥମଧି ଯେ ସପ୍ତ ତସ୍ମୁଃ ସପ୍ତଚକ୍ରଂ ସପ୍ତ ବହନ୍ତ୍ୟଶ୍ଵାଃ ।
ସପ୍ତ ସ୍ଵସାରୋ ଅଭି ସଂ ନବନ୍ତ ଯତ୍ର ଗବାଂ ନିହିତା ସପ୍ତ ନାମ ॥୩॥

କୋ ଦଦର୍ଶ ପ୍ରଥମଂ ଜାୟମାନମସ୍ମନ୍ନୁକ୍ତଂ ଯଦନସ୍ତା ବିଭର୍ତ୍ତି ।
ଭୂମ୍ୟା ଅସୁରସ୍ତ୍ରଗାତ୍ତା କ୍ଵ ସ୍ଵିକ୍ଳୋ ବିଦ୍ଵାଂସମୁପ ଗାତ୍-ପ୍ରଷ୍ଠମେତତ୍ ॥୪॥

ଇହ ବ୍ରବୀତୁ ଯ ଇମଙ୍ଗ ବେଦାସ୍ୟ ବାମସ୍ୟ ନିହିତଂ ପଦଂ ବେଃ ।
ଶୀର୍ଷଃ କ୍ଷୀରଂ ଦୁହତେ ଗାବୋ ଅସ୍ୟ ବତ୍ରିଂ ବସାନା ଉଦକଂ ପଦାଂପୁଃ ॥୫॥

ପାକଃ ପୃଛାମି ମନସାଂବିଜାନନ୍ଦେବାନାମେନା ନିହିତା ପଦାନି ।
ବସ୍ତେ ବସ୍ତ୍ୟୟେଽପି ସପ୍ତ ତତ୍ତୁନ୍ତି ତତ୍ତ୍ୱିରେ କବୟ ଓତବା ଉ ॥୬॥

ଅଚିକିତ୍ତାଂଶ୍ଚିକିତୁଷଶ୍ଚିଦତ୍ର କବୀନ୍ପୃଛାମି ବିଦ୍ୱନୋ ନ ବିଦ୍ୱାନ୍ ।
ବି ଯସ୍ତସ୍ତମ୍ ଷଡିମା ରଜାଂସ୍ୟଜସ୍ୟ ରୂପେ କିମପି ସ୍ଥିଦେକମ୍ ॥୭॥

ମାତା ପିତରମୃତ ଆ ବଭାଜଂଧୀତ୍ୟଗ୍ରେ ମନସା ସଂ ହି ଜଗ୍ନେ ।
ସା ବୀଭସୁର୍ଗର୍ଭରସା ନିବିଜା ନମସ୍ତତ୍ତ୍ୱ ଇଦୁପବାକମୀୟୁଃ ॥୮॥

ଯୁକ୍ତା ମାତାସିଦ୍ଧୁରି ଦକ୍ଷିଣାୟା ଅତିଷ୍ଠଦ୍ଭୂର୍ଭୋ ବୃଜନୀଷ୍ଠତଃ ।
ଅମୀମେଦୁସ୍ତୋ ଅନୁ ଗାମପଶ୍ୟଦ୍ୱିଶ୍ୱରୂପ୍ୟଂ ତ୍ରିଷୁ ଯୋଜନେଷୁ ॥୯॥

ତିସ୍ରୋ ମତୃରସ୍ତୀନ୍ପିତୃରନ୍-ବିଭ୍ରଦେକ ଉର୍ଧ୍ୱସ୍ତସ୍ତ୍ରୌ ନେମବ ଗ୍ଲାପୟନ୍ତ ।
ମନ୍ୟୟନ୍ତେ ଦିବୋ ଅମୁଷ୍ୟ ପୃଷ୍ଠେ ବିଶ୍ୱବିଦୋ ବାତମବିଶ୍ୱବିନ୍ନାମ୍ ॥୧୦॥

ପଞ୍ଚାରେ ଚକ୍ରେ ପରିବର୍ତ୍ତମାନେ ଯସ୍ମିନ୍ନାତସ୍ତୁର୍ଭୁବନାନି ବିଶ୍ୱା ।
ତସ୍ୟ ନାକ୍ଷସ୍ତପ୍ୟତେ ଭୂରିଭାରଃ ସନାଦେବ ନ ଛିଦ୍ୟତେ ସନାଭିଃ ॥୧୧॥

ପଞ୍ଚପାଦଂ ପିତରଂ ଦ୍ୱାଦଶାକୃତିଂ ଦିବ ଆହୁଃ ପରେ ଅର୍ଧେ ପୁରୀଷିଣମ୍ ।
ଅଥେମେ ଅନ୍ୟ ଉପରେ ବିଚକ୍ଷଣେ ସପ୍ତଚକ୍ରେ ଷଡର ଆହୁରର୍ପିତମ୍ ॥୧୨॥

ଦ୍ୱାଦଶାରଂ ନହି ତଞ୍ଜରାୟ ବର୍ବର୍ତ୍ତ ଚକ୍ରଂ ପରି ଦ୍ୟାମୃତସ୍ୟ ।
ଆ ପୁତ୍ରା ଅଗ୍ନେ ମିଥୁନାସୋ ଅତ୍ର ସପ୍ତ ଶତାନି ବିଂଶତିଶ୍ଚ ତସ୍ମୁଃ ॥୧୩॥

ସନେମି ଚକ୍ରମଜରଂ ବି ବାବୃତ ଉତ୍ତାନାୟାଂ ଦଶ ଯୁକ୍ତା ବହନ୍ତି ।
ସୂର୍ଯ୍ୟସ୍ୟ ଚକ୍ଷୁ ରଜସୈତ୍ୟାବୃତଂ ଯସ୍ମିନ୍ ଆତସ୍ତୁର୍ଭୁବନାନି ବିଶ୍ୱା ॥୧୪॥

ଦ୍ଵିୟଃ ସତୀର୍ଥା ଉ ମେ ପୁଂସଃ ଆଦୁଃ ପଶ୍ୟଦକ୍ଷଶ୍ଚାନୁ ବି ଚେତଦକ୍ଷଃ ।
କବିର୍ଯଃ ପୁତ୍ରଃ ସ ଇମା ଚିକେତ ଯସ୍ତା ବିଜାନାତ୍ ପିତୁଷ୍ଠିତାସତ୍ ॥୧୫॥

ସାକଂଜାନାଂ ସପ୍ତଥମାଦୁରେକଜଂ ଷଡିଦ୍ୟମା ରକ୍ଷୟେ ଦେବଜା ଇତି ।
ତେଷାମିଷ୍ଠାନି ବିହିତାନି ଧାମଶ ସ୍ଥାତ୍ରେ ରେଜନ୍ତେ ବିକୃତାନି ରୂପଶଃ ॥୧୬॥

ଅବଃ ପରେଣ ପର ଏନାବରେଣ ପଦା ବସ୍ତ୍ରଂ ବିଭ୍ରତୀ ଗୌରୁଦସ୍ଥାତ୍ ।
ସା କଦ୍ରୀଚୀ କଂ ସ୍ଵିଦର୍ଥଂ ପରାଗାକ୍ତୁ ସ୍ଵିସ୍ତୂତେ ନହି ଯୂଥେ ଅସ୍ମିନ୍ ॥୧୭॥

ଅବଃ ପରେଣ ପିତରଂ ଯେ ଅସ୍ୟ ବେଦାବଃ ପରେଣ ପର ଏନାବରେଣ ।
କବୀୟମାନଃ କ ଇହ ପ୍ର ବୋଚନ୍ଦେବଂ ମନଃ କୁତୋ ଅଧି ପ୍ରଜାତମ୍ ॥୧୮॥

ୟେ ଅର୍ବାଞ୍ଜିର୍ଥା ଉ ପରାଚ ଆଦୁର୍ଯେ ପରାଞ୍ଜିର୍ଥା ଉ ଅର୍ବାଚ ଆଦୁଃ ।
ଇନ୍ଦ୍ରଶ୍ଚ ଯା ଚକ୍ରଧୁଃ ସୋମ ତାନି ଧୁରା ନ ଯୁକ୍ତା ରଜସୋ ବହନ୍ତି ॥୧୯॥

ଦ୍ଵା ସୁପର୍ଣ୍ଣା ସୟୁଜା ସଖାୟା ସମାନଂ ବୃକ୍ଷଂ ପରି ଷସ୍ତ୍ରଜାତେ ।
ତୟୋରନ୍ୟଃ ପିତୃଲଂ ସ୍ଵାଦୃତ୍ୟନଶ୍ନନ୍ନନ୍ୟା ଅଭି ଚାକଶୀତି ॥୨୦॥

ୟସ୍ମିନ୍-ବୃକ୍ଷେ ମଧୂଦଃ ସୁପର୍ଣ୍ଣା ନିବିଶନ୍ତେ ସୁବତେ ଚାପି ବିଶ୍ଵେ ।
ତସ୍ୟ ଯଦାଦୁଃ ପିତୃଲଂ ସ୍ଵାଦୃତ୍ରେ ତନ୍ନୋନ୍ନଶଦ୍ୟଃ ପିତରଂ ନ ବେଦ ॥୨୧॥

ୟତ୍ରା ସୁପର୍ଣ୍ଣା ଅମୃତସ୍ୟ ଭକ୍ଷମନିମେଷଂ ବିଦଧାଭିସ୍ଵରନ୍ତି ।
ଏନା ବିଶ୍ଵସ୍ୟ ଭୁବନସ୍ୟ ଗୋପାଃ ସ ମା ଧୀରଃ ପାକମତ୍ରା ବିବେଶ ॥୨୨॥

=====

(୯|୧୦) ଋଷିଃ - ବ୍ରହ୍ମା । ଛନ୍ଦ - ଜଗତୀ (୧, ୨, ୧୪, ୧୭-୧୮), ଭୁବିକ୍ ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୨, ୨୬-୨୭),
 ତ୍ରିଷ୍ଟୁପ୍ (୩-୬, ୮-୧୩, ୧୫-୧୬, ୧୯-୨୦, ୨୨-୨୩, ୨୫, ୨୮), ପଞ୍ଚପଦା ଅତିଶକ୍ତୀ (୨୧),
 ଚତୁଷ୍ପଦା ପୁରସ୍କୃତି ଭୁବିକ୍ ଅତିଜଗତୀ (୨୪) ।
 ଦେବତା - ଗୌଃ, ବିରାଟ୍, ଅଧ୍ୟାତ୍ମନ୍ (୧-୨୨, ୨୪-୨୮), ମିତ୍ରାବରୁଣୌ (୨୩)

=====

ଯଦ୍ଭାୟତ୍ରେ ଅଧି ଗାୟତ୍ରମାହିତଂ ତ୍ରୈଷ୍ଟୁଭଂ ବା ତ୍ରୈଷ୍ଟୁଭାନ୍ନିରତକ୍ଷତ ।
 ଯଦ୍ବା ଜଗଜ୍ଜଗତ୍ୟାହିତଂ ପଦଂ ଯ ଇତ୍ତଦ୍ବିଦୁସ୍ତେ ଅମୃତତ୍ୱମାନୁଶୁଃ ॥୧॥

ଗାୟତ୍ରେଣ ପ୍ରତି ମିମୀତେ ଅର୍କମର୍କେଣ ସାମ ତ୍ରୈଷ୍ଟୁଭେନ ବାକମ୍ ।
 ବାକେନ ବାକଂ ଦ୍ୱିପଦା ଚତୁଷ୍ପଦାକ୍ଷରେଣ ମିମତେ ସପ୍ତ ବାଣୀଃ ॥୨॥

ଜଗତା ସିନ୍ଧୁଂ ଦିବ୍ୟସ୍ୱଭାୟତ୍ରଥଂତରେ ସୂର୍ଯ୍ୟଂ ପର୍ଯ୍ୟପଶ୍ୟତ୍ ।
 ଗାୟତ୍ରସ୍ୟ ସମିଧସ୍ତିସ୍ତ ଆବୁସ୍ତତୋ ମହା ପ୍ର ରିରିଚେ ମହିତ୍ୱା ॥୩॥

ଉପ ହୃୟେ ସୁଦୁଘାଂ ଧେନୁମେତାଂ ସୁହସ୍ତୋ ଗୋଧୁଗୁତ ଦୋହଦେନାମ୍ ।
 ଶ୍ରେଷ୍ଠଂ ସବଂ ସବିତା ସାବିଷନ୍ନୋଽଭୀଜ୍ଞୋ ଘର୍ମସ୍ତଦୁ ଷୁ ପ୍ର ବୋଚତ୍ ॥୪॥

ହିଞ୍ଜୁଶ୍ଚୂତୀ ବସୁପତ୍ନୀ ବସୁନାଂ ବସୁମିଚ୍ଛନ୍ତୀ ମନସାଭ୍ୟାଗାତ୍ ।
 ଦୁହାମଶ୍ଚୂଭ୍ୟାଂ ପୟୋ ଅୟ୍ଘୋୟଂ ସା ବର୍ଧତାଂ ମହତେ ସୌଭଗାୟ ॥୫॥

ଗୌରମୀମେଦଭି ବସ୍ରଂ ମିଷକ୍ତଂ ମୂର୍ଧାନଂ ହିତ୍ତଂକୃଣୋନ୍ନାତବା ଭ ।
 ସୃକ୍ୱାଶଂ ଘର୍ମମଭି ବାବଶାନା ମିମାତି ମାୟୁଂ ପୟତେ ପୟୋଭିଃ ॥୬॥

ଅୟଂ ସ ଶିଙ୍ଗତେ ଯେନ ଗୌରଭିବୃତା ମିମାତି ମାୟୁଂ ଧୂସନାବଧି ଶ୍ରିତା ।
 ସା ଚିତ୍ତିଭିର୍ନ ହି ଚକାର ମର୍ତ୍ତ୍ୟାନ୍ନିଦ୍ୟୁଦ୍-ଭବନ୍ତୀ ପ୍ରତି ବବ୍ରମୈହତ ॥୭॥

ଅନଳ୍ଲୟେ ତୁରଗାତୁ ଜୀବମେଜଦ୍-ଧ୍ରୁବଂ ମଧ୍ୟ ଆ ପସ୍ତ୍ୟାନାମ୍ ।
ଜୀବୋ ମୃତସ୍ୟ ଚରତି ସ୍ବଧାଭିରମର୍ତ୍ତ୍ୟୋ ମର୍ତ୍ତ୍ୟନା ସୟୋନିଃ ॥୮॥

ବିଧୁଂ ଦଦ୍ରାଣଂ ସଲିଲସ୍ୟ ପୃଷ୍ଠେ ଯୁବାନଂ ସନ୍ତଂ ପଲିତୋ ଜଗାର ।
ଦେବସ୍ୟ ପଶ୍ୟ କାବ୍ୟଂ ମହିତ୍ବାଦ୍ୟ ମମାର ସ ହ୍ୟଃ ସମାନ ॥୯॥

ୟ ଇଂ ଚକାର ନ ସୋ ଅସ୍ୟ ବେଦ ଯ ଇଂ ଦଦର୍ଶ ହିରୁଗିନ୍ଧୁ ତସ୍ମାତ୍ ।
ସ ମାତୁର୍ଯ୍ୟୋନା ପରିବୀତୋ ଅନ୍ତର୍ବହୁପ୍ରଜା ନିରୂତିରା ବିବେଶ ॥୧୦॥

ଅପଶ୍ୟଂ ଗୋପାମନିପଦ୍ୟମାନମା ଚ ପରା ଚ ପଥିଭିଶ୍ଚରନ୍ତମ୍ ।
ସ ସଧ୍ରୀଚୀଃ ସ ବିଷ୍ମଚୀର୍ବସାନ ଆ ବରୀବର୍ତ୍ତି ଭୁବନେଷ୍ବନ୍ତଃ ॥୧୧॥

ଦୌର୍ନଃ ପିତା ଜନିତା ନାଭିରତ୍ର ବନ୍ଧୁର୍ନୋ ମାତା ପୃଥିବୀ ମହୀୟମ୍ ।
ଉତ୍ତାନୟୋଶ୍ଚମ୍ବୋର୍ଯ୍ୟୋନିରନ୍ତରତ୍ରା ପିତା ଦୁହିତୁର୍ଗର୍ଭମାଧାତ୍ ॥୧୨॥

ପୃଚ୍ଛାମି ତ୍ବା ପରମନ୍ତଂ ପୃଥିବ୍ୟାଃ ପୃଚ୍ଛାମି ବୃଷ୍ଟୋ ଅଶ୍ବସ୍ୟ ରେତଃ ।
ପୃଚ୍ଛାମି ବିଶ୍ବସ୍ୟ ଭୁବନସ୍ୟ ନାଭିଂ ପୃଚ୍ଛାମି ବାତଃ ପରମଂ ବ୍ୟୋମ ॥୧୩॥

ଇୟଂ ବେଦିଃ ପରୋ ଅନ୍ତଃ ପୃଥିବ୍ୟା ଅୟଂ ସୋମୋ ବୃଷ୍ଟୋ ଅଶ୍ବସ୍ୟ ରେତଃ ।
ଅୟଂ ଯଜ୍ଞୋ ବିଶ୍ବସ୍ୟ ଭୁବନସ୍ୟ ନାଭିର୍ବ୍ରହ୍ମାୟଂ ବାତଃ ପରମଂ ବ୍ୟୋମ ॥୧୪॥

ନ ବି ଜାନାମି ଯଦିବେଦମସ୍ମି ନିଶ୍ୟଃ ସଂନଞ୍ଜୋ ମନସା ଚରାମି ।
ୟଦା ମାଗନ୍ପ୍ରଥମଜା ରତସ୍ୟାଦିଦ୍ବାତୋ ଅଶ୍ବୁବେ ଭାଗମସ୍ୟାଃ ॥୧୫॥

ଅପାତ୍ ପ୍ରାଡ଼େତି ସ୍ବଧୟା ଗୃତୀତୋଽମର୍ତ୍ତ୍ୟୋ ମର୍ତ୍ତ୍ୟନା ସୟୋନିଃ ।
ତା ଶଶ୍ବନ୍ତା ବିଷ୍ମଚୀନା ବିୟନ୍ତା ନ୍ୟନ୍ୟଂ ଚିକ୍ଛ୍ୟନ୍ ନି ଚିକ୍ଛ୍ୟରନ୍ୟମ୍ ॥୧୬॥

ସପ୍ତାର୍ଧଗର୍ଭା ଭୁବନସ୍ୟ ରେତୋ ବିଷ୍ଟୋସ୍ତିଷ୍ଠନ୍ତି ପ୍ରତିଶା ବିଧର୍ମଶି ।
ତେ ଧୀତିଭିର୍ମନସା ତେ ବିପଶ୍ଚିତଃ ପରିଭୁବଃ ପରି ଭବନ୍ତି ବିଶ୍ବତଃ ॥୧୭॥

ରତୋ ଅକ୍ଷରେ ପରମେ ବ୍ୟୋମନ୍ୟସ୍ମିନ୍ନେବା ଅଧି ବିଶ୍ୱେ ନିଷେଦୁଃ ।
ୟସ୍ତନ୍ନ ବେଦ କିମୃତା କରିଷ୍ୟତି ଯ ଇତ୍ତଦ୍ୱିଦୁସ୍ତେ ଅମୀ ସମାସତେ ॥୧୮॥

ରତଃ ପଦଂ ମାତ୍ରୟା କଳ୍ପୟନ୍ତୋଽଧର୍ଚ୍ଚେନ ଚକ୍-କୃପୁର୍ବିଶ୍ୱମେଜତ୍ ।
ତ୍ରିପାଦ୍-ବ୍ରହ୍ମ ପୁରୁରୂପଂ ବି ତଷ୍ଠେ ତେନ ଜୀବନ୍ତି ପ୍ରତିଶତ୍ସତସ୍ରଃ ॥୧୯॥

ସୁୟବସାଦ୍-ଭଗବତୀ ହି ଭୂୟା ଅଧା ବୟଂ ଭଗବନ୍ତଃ ସ୍ୟାମ ।
ଅଛି ତୃଣମୟୋ ବିଶ୍ୱଦାନୀଂ ପିବ ଶୁଦ୍ଧମୁଦକମାଚରନ୍ତୀ ॥୨୦॥

ଗୌରିନ୍ଧିମାୟ ସଲିଲାନି ତକ୍ଷତ୍ୟେକପଦୀ ଦ୍ୱିପଦୀ ସା ଚତୁଷ୍ପଦୀ ।
ଅଷ୍ଟାପଦୀ ନବପଦୀ ବଭ୍ରୁଷୀ ସହସ୍ରାକ୍ଷରା ଭୁବନସ୍ୟ ପଞ୍ଜିସ୍ତସ୍ୟାଃ
ସମୁଦ୍ରା ଅଧି ବି କ୍ଷରନ୍ତି ॥୨୧॥

କୃଷ୍ଣଂ ନିୟାନଂ ହରୟଃ ସୁପର୍ଣ୍ଣା ଅପୋ ବସାନା ଦିବମୁପ୍ତତନ୍ତି ।
ତଂ ଆବବୃତ୍ତସ୍ତଦନାଦୃତସ୍ୟାଦିଦ୍-ଘୃତେନ ପୃଥିବୀଂ ବ୍ୟୁଦୁଃ ॥୨୨॥

ଅପାଦେତି ପ୍ରଥମା ପଦ୍ମତୀନାଂ କସ୍ତୁରୀଂ ମିତ୍ରାବରୁଣା ଚିକେତ ।
ଗର୍ଭୋ ଭାରଂ ଭରତ୍ୟା ଚିଦସ୍ୟା ରତଂ ପିପର୍ତ୍ୟନ୍ତତଂ ନି ପାତି ॥୨୩॥

ବିରାଡ୍ବାଗ୍ନିରାତ୍ପୃଥିବୀ ବିରାତନ୍ତରିକ୍ଷଂ ବିରାତ୍ପ୍ରଜାପତିଃ ।
ବିରାଟ୍-ମୃତ୍ୟୁଃ ସାଧ୍ୟାନାମଧିରାଜୋ ବଭ୍ରୁବ ତସ୍ୟ ଭୂତଂ ଭବ୍ୟଂ
ବଶେ ସ ମେ ଭୂତଂ ଭବ୍ୟଂ ବଶେ କୃଣୋତୁ ॥୨୪॥

ଶକମୟଂ ଧୂମମାରାଦପଶ୍ୟଂ ବିଷୁବତା ପର ଏନାବରେଣ ।
ଭକ୍ଷାଣଂ ପୃଶ୍ନିମପଚନ୍ତ ବୀରାସ୍ତାନି ଧର୍ମାଣି ପ୍ରଥମାନ୍ୟାସନ୍ ॥୨୫॥

ବ୍ରହ୍ମ କେଶିନ ରତୁଥା ବି ତକ୍ଷତେ ସଂବସ୍ତରେ ବପତ ଏକ ଏଷାମ୍ ।
ବିଶ୍ୱମନ୍ୟୋ ଅଭିଚକ୍ଷେ ଶତୀଭିର୍ପ୍ରାଜିରେକସ୍ୟ ଦଦୃଶେ ନ ରୂପମ୍ ॥୨୬॥

ଚତୁର୍ବି ବାକ୍ପରିମିତା ପଦାନି ତାନି ବିଦୁର୍ବାହୁଣା ଯେ ମନୀଷିଣଃ ।
ଗୁହା ତ୍ରୀଣି ନିହିତା ନେଙ୍ଗୟନ୍ତି ତୁରୀୟଂ ବାଚୋ ମନୁଷ୍ୟା ବଦନ୍ତି ॥୨୭॥

ଇନ୍ଦ୍ରଂ ମିତ୍ରଂ ବରୁଣମଗ୍ନିମାହୁରଥୋ ଦିବ୍ୟଃ ସ ସୁପର୍ଣ୍ଣୋ ଗରୁଡ୍ମାନ ।
ଏକଂ ସଦ୍‌ପ୍ରା ବହୁଧା ବଦନ୍ତ୍ୟଗ୍ନିଂ ଯମଂ ମାତରିଶ୍ଵାନମାହୁଃ ॥୨୮॥

॥ ଇତି ପଞ୍ଚମୋଽନୁବାକଃ ॥

॥ ଇତି ଏକବିଂଶଃ ପ୍ରପାଠକଃ ॥

॥ ଇତି ନବମଂ କାଣ୍ଡମ୍ ସମାପ୍ତମ୍ ॥

